בס"ד. שיחת מוצאי ש"פ צו, שבת הגדול,
אור לי"א ניסן ה'השל"ס.

<u>הנחת הת' בלתי מוגה</u>

א. די התוועדות איז דאך פארבונדן מיט מוצאי שבת קודש "שבת הגדול" - ווי דער אלטער רבי ברענגט אראפ בשו"ע שלו[1] אלס א פס"ד אז דער שבת ווערט אנגערופן "שבת הגדול".

וואס לויט דעם ביאור אין דעם וואס דער שבת ווערט אנגערופן "שבת הגדול", איז פארשטאנדיק אז "שבת הגדול" איז פארבונדן מיט חג הפסח וואס קומט אין די טעג וואס זיינען לאח"ז, ד.ה. אז "שבת הגדול" איז די הקדמה צו חג הפסח.

ביז אז אפי' ווען פסח איז חל בשבת, ווערט דער שבת שלפניו אנגערופן "שבת הגדול", און פארוואס ווערט ער אזוי אנגערופן - רערפאר וואס ער איז טאקע דער "שבת הגדול", און אין אים זיינען דא אלע ענינים פון "שבת הגדול", וואס דערפון קומען ארויס די אלע מנהגים וואס זיינען דערמיט פארבונדן.

ב. די שייכות פון "שבת הגדול" מיט חגה"פ איז נאכמער מודגש אין דעם לשון פון דעם אלטן רבי'ן אין שו"ע:

ווען דער אלטער רבי איז מבאר דעם טעם אויף דעם וואס מ'רופט דעם שבת "שבת הגדול", זאגט ער אז "פסח מצרים הי' מקחו מבעשור לחודש ... ואותו היום שבת הי', שהרי בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים ... וכיון שט"ו בניסן הי' בה' בשבת א"כ עשרה בניסן הי' בשבת".

האט מען געדעדט אכאל באריכה[2], אז לכאו' איז ניט פארשטאנדיק - וואס איז נוגע דער גאנצער חשבון אין שו"ע? אין דעם זעלבן ארט וואו מ'דארף סיי-ווי א קוק טאן אויף צו זעהן אז "בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים", שטייט דארטן דער גאנצער חשבון, איז צוליב וואס דארף דאס דער אלטער רבי אראפברענגען אין שו"ע?

און אויב מ'דארף צוצייכענען דעם מקור וואו עס שטייט אז "אותו היום שבת הי'", האט דער אלטער רבי געדארפט צוצייכענען דעם ארט וואו דאס שטייט, און ניט אראפברענגען דעם גאנצן חשבון?

איז דאך דערפון פארשטאנדיק, אז די סיבה אויף דעם וואס ביום השבת איז געווען דער "ויקחו להם איש שה לבית אבות" -

----

1) או"ח ר"ס תל. 2) לקו"ש שבת הגדול השל"ו ס"ח.

אבות"[4] - איז פארבונדן דערמיט וואס "בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים", ד.ה. אז דאס איז די סיבה אויף דעם וואס דער "ויקחו להם איש שה לבית אבות" איז געווען ביום השבת.

און דערפאר ברענגט אראפ דער אלטער רבי דעם מסובב - דאס וואס ביום השבת איז געווען דער "ויקחו להם גו'", צוזאמען מיט דער סיבה - "בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים".

וואס דאס איז נאכמער מדגיש אז דער ענין פון "שבת הגדול" איז פארבונדן מיט די ענינים פון פסח (ווי ס'איז פארשטאנדיק אין פשוטם של ענינים), ביז אז דאס איז אויך נוגע צו דער קביעות בשבוע, אז כצד דערויף וואס "בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים", איז דער "ויקחו להם" געווען בשבת.

ג. וויבאלד אז די התוועדות קומט פאר במוצאי שבת, איז פארשטאנדיק אז דאס איז פארבונדן מיטן שבת שלפניו, ווארום דאס ווערט אנגערופן "מוצאי <u>שבת</u>".

ובפרט אז די ההוועדות איז פארבונדן מיט דעם ענין פון "מלוה מלכה" - אז מ'איז מלוה די מלכה און דעם מלך - וואס מלכה און מלך גייט אויפן שבת שלפניו.

און דערפאר דארף זיין דער הוכן פון דער התוועדות (עכ"פ פון התחלת ההתוועדות) פארבונדן מיט דעם שבת שלפניו - "שבת הגדול".

ד. דער ענין פון "שבת הגדול" איז - אז "נעשה בו נס גדול", ווי דער אלטער רבי ברענגט אראפ אין שו"ע שלו אז "כשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך, אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים. הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל ולא רצו, ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם, וז"ש[5] למכה מצרים בבכוריהם. וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת, וקראוהו שבת הגדול".

וואס דער "נס גדול" איז געווען בשעת אידן האבן מקיים געווען דעם "ויקחו להם גו'" בפועל,

ווארום אע"פ אז גלייך ווען אידן זיינען אויף דערויף נצטווה געווארן (בד"ת ניסן[6]) שטייט שוין "וילכו <u>ויעשו</u> בנ"י גו'"[7], דערפאר וואס "מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו"[7] - איז אבער פארשטאנדיק אז עס קומט נאך צו א

- מעלה -

---

3) בא יב, ג. 4) תהלים קלו, י. וראה פרש"י ומצו"ד עה"פ. מדרש תהלים שם. 5) ראה מכילתא ופרש"י עה"פ בא שם. 6) בא שם, כח. 7) מכילתא ופרש"י עה"פ.

<u>הנחת הת' בלתי מוגה</u>

מעלה נוספה ווען עס איז דא די עשי' בפועל,

וואס דערפאר זעט מען אז דאס וואס "מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו" האט ניט דערנוכען אויף אזוי פיל אז דאס זאל ברענגען צום "נס גדול", נאר דוקא ווען אידן האבן מקיים געווען דעם "ויקחו להם גו'" בפועל, אין אן אופן של פרסום וכו'[8] - איז דערפון געווארן דער שטורעם אין גאנץ ארץ מצרים, ביסן גאנצן המשך וואס איז דערפון ארויסגעקומען - דער "נס גדול" פון "למכה מצרים בבכוריהם".

און דער "נס גדול" פון "למכה מצרים בבכוריהם", איז געווען די הקדמה און הכנה צו כללות הענין פון יצי"מ (כדלקמן).

ה. דער ענין פון יצי"מ איז אן ענין כללי אין גאנץ התו"ע, ובלשון החינוך[9] אז דאס איז א "יסוד גדול ועמוד חזק בתורתינו ואמונתינו", ווי דאס איז מודגש אין דערויף וואס מ'דארף דערמאנען דעם ענין פון יצי"מ בכל יום, ביז פעמיים ביום, סיי בבוקר און סיי בערב[10].

און ניט נאר אז דאס דארף זיין פעמיים ביום, נאר דאס דארף זיין בכל רגע שביום, ד.ה. אז דאס וואס מ'דערמאנט דעם ענין פון יצי"מ בבוקר ובערב, ווערט דאס א פעולה נמשכה על כל רגע ורגע שביום, אע"פ אז דאס זעט זיך ניט אן בגלוי.

ד.ה. אז דאס וואס ער דערמאנט דעם ענין פון יצי"מ בבוקר ובערב, ווערט דאס דער "יסוד גדול ועמוד חזק" וואס נעמט-דורך זיינע פעולות במשך כל היום כולו.

ביז וואנעט אז דער ענין פון יצי"מ נעמט-דורך זיין גאנצע מציאות: ווארום די ענינים פון תומ"צ זיינען "חיינו ואורך ימינו", און כללות הענין פון התומ"צ איז פארבונדן מיט דעם ענין פון יצי"מ -

כמדובר כמ"פ בארוכה (מיוסד אויף דערויף וואס מ'שטייט אין הניא[11]) אז דער ענין פון יצי"מ שבכל יום איז פארבונדן דערמיט וואס ער גייט ארויס פון זיינע מיצרים וגבולים, מדידות והגבלות,

וואס דאס ווערט אויפגעטאן דורך דערויף וואס ער איז זיך עוסק אין תומ"צ. ווארום בשעה ער איז זיך עוסק אין תומ"צ שטייט ער אין א מעמד ומצב אז ער איז ניט פארבונדן

- מיט -

----

8) ראה מור או"ה סת"ל. 9) מצוה כא. 10) מור או"ה סס"ו וסרל"ו. שו"ע אדה"ז שם סס"ו ס"ב. סס"ז ס"א. 11) פמ"ז.

מיט עניני העולם. ער איז פארבונדן מיט הוכ"צ. און בשעה דער קיום התומ"צ נעמט אים דורך ווי עס דארף צו זיין, שטייט ער אין א מעמד ומצב אז ער איז בצוותא וחיבור מיטן אויבערשטן[12], ובמילא איז ער ארויסגעגאנגען פון די מיצרים וגבולים פון כל הבריאה כולה.

און דער ענין פון יצי"מ פארלאנגט אויך די הכנה און צוגרייטונג בנפשו, אז ער זאל זיין גרייט אויף ארויסגיין פון זיינע מיצרים וגבולים.

ו. לכאו' איז אבער ניט פארשטאנדיק:

ווי אזוי זאגט מען א איד אז ער דארף ארויסגיין פון זיינע מיצרים וגבולים - מיצרים וגבולים זיינען דאך בדוגמת בית האסורים, און מ'זאגט דאך אז "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים"[13], איז ווי פארלאנגט מען פון אים ער זאל <u>אליין</u> ארויסגיין פון מצרים?

איז דער ביאור אויף דערויף - אז דאס ווערט אויפגעטאן דורך דערויף וואס "הקב"ה עוזרו"[14],

בדוגמא ווי ס'איז געווען אין "יכי צאתך מארץ מצרים", אז בשעה ס'איז אנגעקומען דער רגע וואס אידן האבן געדארפט ארויסגיין פון מצרים (אידן זיינען דערצו געווען גרייט), האט זיי דער <u>אויבערשטער</u> ארויסגענומען פון מצרים, ווי ס'שטייט[15] "אנכי ה' אלקיך אשר <u>הוצאתיך</u> מארץ מצרים".

און ס'איז דאך פארשטאנדיק אין שכל הפשוט. אז לגבי דעם אויבערשטן איז דער ענין פון בית האסורים קיין הגבלה ניט, וואו וויבאלד אז דער גאנצער בית האסורים איז געבוים געווארן און האלט זיך "בדבר ה'"[16], איז דאך ניט שייך אז דאס זאל אים מגביל זיין.

ועד"ז איז אויך בנוגע צו דעם ענין פון גלות מצרים. אז כללות הירידה אין מצרים איז געווען דערפאר וואס "אנוס ע"פ הדיבור"[17]. און אזוי איז געווען בכשך כל הזמן וואס אידן זיינען געווען אין מצרים. וואס דאס איז געווען מיוסד אויף דער גזירה וואס איז געווען אין "ברית בין הבתרים" - איז דאך ניט שייך צו זאגן אז די גזירה זאל מגביל זיין דעם וואס האט גוזר געווען די גזירה, אז ער זאל אויך נכלל ווערן אין דער גזירה.

- ער -

---

12) ראה תניא ספכ"ה. פמ"א (נח, א). 13) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ. 14) ברכות ה. ב. וש"נ. 15) קידושין ל, ב. וראה גם סוכה נב. ריש ע"ב. 16) יתרו כ, ב. 17) תהלים לג, ו. 18) הגש"פ. וראה שבת פט, ב.

<u>הנחת הת' בלתי מוגה</u>

ער האט גענומען אויף זיך מקיים זיין די גזירה, דערפאר וואס אזוי האט ער געוואלט, און וויבאלד אז דאס איז תלוי ברצוננו, איז "ברצוננו נתנה כו' וברצוננו נטלה כו'"[19], כמדובר כמ"פ[20].

ובלשון החסידות[21] אז א הגבלה עצמית איז ניט קיין הגבלה.

און ווי ס'איז פארשטאנדיק בפשטות, אז לגבי דעם בעה"ב פון דעם בית האסורים (דער בעה"ב אויף כללות ענין הגלות, וואס דער גלות איז א גרויסער בית האסורים), איז ניט שייך צו זאגן אז דער בית האסורים זאל פועל'ן עפעס א גרעון און א הגבלה אין אים ח"ו, וויבאלד אז ער איז דער בעה"ב אויפן בית האסורים, און אויף אלע ענינים וואס זיינען דעדמיט פארבונדן.

ועד"ז איז אויך בנוגע צו דעם ענין פון יצי"מ וואס דארף זיין בכל יום, אז דאס ווערט אויפגעטאן דורך דעם אויבערשטן - דורך נקודת היהדות (ובלשון העולם - די פינטעלע איד) וואס איז דא בא יעדער אידן,

וואס די נקודת היהדות איז די התחלה, דער יסוד און דער קיום פון זיין נה"א מיט אלע אירע כחות, וואס זי איז א "חלק אלוקה ממעל ממש"[22], וואס דערפאר איז זי מלכתחלה ניט געגאנגען אין גלות[23], און ביי איר איז ניט שייך קיין ענין פון "דינא דמלכותא דינא"[24], און ס'איז ניט שייך קיינע אנדערע מדידות והגבלות, ווארום זי איז "חלק אלוקה ממעל ממש".

ועפ"ז איז פארשטאנדיק אז ס'איז ניט שייך צו פרעגן ווי אזוי פארלאנגט מען פון א אידן ער זאל ארויסגיין פון זיינע מיצרים וגבולים, ס'זאגט דאך אז "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים" - ווארום דאס ווערט אויפגעטאן דורך די נקודת היהדות, וואס זי איז מלכתחלה ניט געגאנגען אין גלות. זי איז מלכתחלה א "בן חורין".

אבער אזוי ווי דער ציווי אויף דעם ענין פון יצי"מ איז געזאגט געווארן צו א אידן, א נשמה בגוף - איז די עבודה פון א אידן אז בכח פון זיין נקודת היהדות זאל ער צוגרייטן אלע זיינע כחות, אז זיי זאלן זיין גרייט ארויס-שפרינגען (וואס דאס איז דער ענין פון "פסח" - כלשון "דלג"[25]) פון זייערע מדידות והגבלות,

- און -

----

19) ל' רש"י ר"פ בראשית. 20) ראה לקו"ש ח"ב ע' 504 ואילך. 21) המשך הרש"ו ע' קצב. ובכ"מ. 22) תניא רפ"ב. 23) סה"מ קונטרסים ח"א קעה. ב. לקו"ד כרך ד תרצב. א. 24) גיטין י. ב. וש"נ. 25) פרש"י עה"פ בא שם, יא-יג. ועוד.

און דעמאלט פועל'ט דער "חלק אלוקה" און די נקודת היהדות וואס אין אים, אויף אלע זיינע כחות, אויך די כחות הגלוים, ביז אויף זיין מחשבה דיבור ומעשה, אז בנוגע צו די אלע ענינים שטייט ער אין א מעמד ומצב פון "בן חורין" אמיתי.

ז. און דער כללות הענין פון יצי"מ ווערט אויפגעטאן דורך דעם ענין פון לימוד התורה, כמס"ד המשנה[26] וואס אויף דערויף זאגט מען[27] "טעה בדבר משנה חוזר", דערפאר וואס דער טעות איז מלכתחלה קיין מציאות ניט: "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", ווי ס'שטייט[28] "חרות על הלוחות, א"ת חרות אלא חירות".

ד.ה. אז דורך דערויף וואס א איד פארבינדט זיך מיט תורה, איז אין וועלכן מעמד ומצב ער זאל נאר זיין, זאגט "תורה אמת" אז ער איז דער אמת'ער "בן חורין".

און דאס איז אויך פארבונדן מיט דעם ענין פון יצי"מ בפשטות - ווי רש"י[29] ברענגט אראפ אז בשעת משה רבינו האט געפרעגט דעם אויבערשטן "מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים". האט אים דער אויבערשטער געזאגט "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", ד.ה. אז בזכות דעם ענין פון קבלת התורה זיינען אידן ארויסגעגאנגען פון מצרים.

ח און אלס הקדמה צום כללות הענין פון יצי"מ קומט דער ענין פון "שבת הגדול", וואס דאס איז פארבונדן מיט א "נס גדול".

והביאור בזה - בהקדים:

לכאו' איז ניט פארשטאנדיק, ווי קומט דאס אז נאך איידער ס'איז געווען דער ענין פון יצי"מ, איז שוין געווען דער "נס גדול" - אלעמאל איז דאך דער סדר אין אן אופן פון "מעט מעט אגרשנו"[30], מן הקל אל הכבד, איז פארוואס איז די התחלה גלייך מיט א "נס גדול"?

בפשטות איז דער ביאור בזה - אז דאס איז געקומען נאך דערויף וואס עס זיינען געווען די "עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים"[31], וואס דאס האט זיך אנגעהויבן כמה חדשים איידער ס'איז געווען דער ענין פון יצי"מ, און ערשט דערנאך איז געקומען דער "נס גדול" וואס איז געווען בשבת הגדול;

עס איז אבער דא דער ביאור בזה אין פנימיות הענינים:

- דאס -

---

26) אבות פ"ו מ"ב. 27) סנהדרין ו, א. וש"נ. טושו"ע חו"מ רסכ"ה. 28) תשא לב, טז. 29) עה"פ שמות ג, יב. 30) משפטים כג, ל. 31) אבות פ"ה מ"ד.

דאס וואס א איד ווערט באפרייט פון זיינע מיצרים וגבולים, ווערט אויפגעטאן דורך דערויף וואס ער באקומט די גדלות אמיתיה, וואס אמיתית הגדלות איז, ווען ער האט ניט אויף זיך קיינע מדידות והגבלות: מ'קען אים ניט מעסטן, ווארום ער איז א גדול באמת.

ווארום יעדער מיצר וגבול, יעדער באגרענעצונג, איז אן ענין של בית האסורים, וואס ווי גרויס דער בית האסורים זאל נאר זיין, אפי' ווען ער האט אן אורך ורוחב גדול ביותר, איז וויבאלד אז מ'איז דארטן מוגבל, איז אפי' דער גרעסטער גבול וואס קען זיין, ווערט ער אנגערופן "קטן" לגבי אמיתית הגדלות, וואס אמיתית הגדלות איז דוקא ווען ס'איז אין אן אופן פון בלי גבול.

וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז כדי אז ס'זאל זיין דער ענין פון יצי"מ. אז אידן זאלן באפרייט ווערן פון זייערע מיצרים וגבולים, דארף זיין די הכנה והקדמה לזה - דער ענין פון "נס גדול", אן ענין של גדלות אין נסים גופא,

וואס כללות הענין פון א "נס" איז מלשון "ארים נסי"[33] - אן ענין של הרמה[34], העכער פון דער מדידה והגבלה פון טבע,

אבער אין נסים גופא איז אויך שייך א מדידה והגבלה, וואס דערפאר איז דא די מציאות פון א נס בתוך נס[35] וכו', ובלשון הידוע[36] אז אין נסים איז אויך פאראן א סדר, וואס דער ענין פון סדר (ניט קיין דילוג) איז מכריח אז ס'זאל זיין אין אן אופן פון מן הקל אל הכבד. מן המוקדם אל המאוחר. און מן הקטן אל הממוצע. און דערנאך אל הגדול.

און וויבאלד אז פסח איז דער ענין פון אריבערשפרינגען, אין אן אופן וואס ס'איז ניטא קיין מדידה והגבלה - איז די הכנה לזה אויך אין אן אופן אז צווישן נסים גופא דארף דאס זיין "נס גדול".

ב. און "הימים האלו נזכרים ונעשים"[**] - אז בכל שנה ושנה ווען עס קומט דער טאג פון "שבת הגדול",

ובפרט ווען די קביעות קומט אויס אין דעם זעלבן אופן ווי ס'איז געווען בפעם הראשונה, סיי בנוגע צו ימות השבוע - יום השבת. און סיי בנוגע צו ימות החודש - בעשור לחודש,

- ווערט -

----

32) ישעי' כט, כב. 33) פרש"י עה"פ יתרו כ, יז. וראה גם פרש"י עה"פ הקת כא. ח. ועוד. 34) ל' הש"ס - שבת צז, א. וש"נ. 35) לקו"ש ח"ד ע' 1223 הע' 10. 36) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד להחיד"א פכ"ט.

ווערט נאכאמאל אויפגעטאן דער ענין פון "נס גדול" - און דאס ווערט די הכנה והקדמה צו דעם ענין פון יצי"מ. דורך דערויף וואס די התחלה אין דערויף איז מלכתחלה נישט אן ענין של גדלות, "נס גדול", אין נסים גופא איז דאס א "נס גדול".

י. דער "נס גדול" פון "למכה מצרים בבכוריהם" וואס איז געווען אלס א הקדמה צו דעם ענין פון יצי"מ, האט זיך אויפגעטאן אין וועלט דערפאר וואס שוין בעשור לחודש איז די עבודה פון אידן געווען אין אן אופן אז זיי זיינען ארויסגעשפרונגען פון מעמדם ומצבם אין אן אופן וואס איז שלא בערך כלל.

והביאור בזה:

ווען משה רבינו האט איבערגעגעבן אידן דעם ציווי פון דעם אויבערשטן "משכו וקחו לכם גו'"[37], זיינען אידן געשטאנען אין זייער מעמד ומצב ווי זיי געפינען זיך אין ארץ מצרים, וואס אע"פ אז עס זיינען געווען די ד' ענינים וואס אידן האבן ניט משנה געווען[38], וואס דערפאר האבן זיי זוכה געווען צו ארויסגיין פון מצרים[39], זיינען זיי אבער געשטאנען אין א מעמד ומצב פון "ואת ערם ועריה"[40].

און ווי רש"י ברענגט אראפ בפירושו עה"ת[41] אז דאס וואס מ'האט אנגעזאגט אידן זיי זאלן מקריב זיין דעם קרבן פסח, איז דאס פארבונדן דערמיט אז זיי זאלן האבן א זכות מיט וועלכן זיי זאלן קענען ארויסגיין פון מצרים.

[דער זכות פון "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", איז דאך געקומען נאך דערויף וואס מ'איז שוין ארויסגעגאנגען פון מצרים, מ'האט אבער אויך געדארפט האבן א זכות איידער מ'איז געווען דער ענין פון יצי"מ - וואס דאס איז געווען דער ענין פון הקרבה קרבן פסח בי"ד ניסן, און לפנ"ז, בעשור לחודש, איז שוין געווען דער "משכו וקחו לכם גו'"].

און אע"פ אז אידן זיינען דעמולט געשטאנען אין א מעמד ומצב פון "ואת ערם ועריה", האט מען פארלאנגט פון זיי (ניט נאר פון משה רבינו, נאר פון אלע אידן) אז זיי זאלן זיך איינשטעלן אין סכנה און נעמען דעם "שה" צוליב קרבן פסח,

- וואס -

---

37) בא שם, כא. 38) ראה הגש"פ זבח פסח פיסקא בכהי מעט. הובא בהגש"פ עם לקוטי טעמים כו' (קה"ת השל"ג, השל"ו) ע' כב. 39) ראה ויק"ר פל"ב, ה. ועוד. 40) יחזקאל טז, ז. 41) עה"פ בא שם, ו.

הנחת הת' בלתי מוגה

וואס דאס איז דאך געווען אן ענין פון סכנה, ווי עס ווערט דערציילט פריער אז משה רבינו האט גע׳טענה׳ט "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו"[42] (וואס די טענה איז ארייגעשטעלט געווארן אין "תורת אמת"), און אעפ"כ האט מען אנגעזאגט אידן אז מיט פיר טעג קודם צו הקרבת הקרבן, זאל זיין דער "משכו וקחו גו׳", אזוי אז אלע זאלן זעהן ווי מ׳נעמט א שה, "תועבת מצרים", און מ׳בינדט אים צו[43], און מ׳גרייט אים צו אז דערנאך זאל מען אים קוילען און עסן.

וואס דאס איז דאך אן עבודה וואס איז אינגאנצן שלא בערך - אז אע"פ וואס אידן זיינען געשטאנען אין דעם מעמד ומצב פון "ואת ערם ועריה", זיינען זיי ארויסגעשפרונגען פון זייער מעמד ומצב, און האבן זיך אוועקגעשטעלט אין א תנועה פון מס"נ בפועל, אויף צו מקיים זיין דעם אויבערשטן׳ס ציווי וואס מ׳האט געהערט ע"י משה רבינו,

און געטאן דאס אין אן אופן של פרסום, ניט קוקנדיק אויף דערויף אז אלע וועלן זיך גלייך דערוויסן וועגן דעם, און דאס וועט אנקומען צו פרעה מלך מצרים, וואס ער איז דעמולט געווען דער "מושל בכיפה"[43]*.

און וויבאלד אז די עבודה פון אידן איז געווען אין אן אופן פון ארויסשפרינגען פון זייער מעמד ומצב אין אן אופן וואס איז שלא בערך - האט דאס אויפגעטאן אין וועלט דעם "נס גדול" פון "למכה מצרים בבכוריהם".

יא. וכאמור לעיל (ס"ט) אז "הימים האלו נזכרים ונעשים" - בשעה מ׳דערמאנט דעם ענין פון "שבת הגדול", און מ׳איז זיך נוהג אין אלע ענינים וואס זיינען פארבונדן מיט "שבת הגדול". ווערט אויפגעטאן דער "נעשים", אין דעם זעלבן אופן ווי עס האט זיך אויפגעטאן צום ערשטן מאל.

וואס אע"פ אז איצטער איז מערניט וואס מ׳דערמאנט דאס וואס עס האט געטראפן צום ערשטן מאל, אעפ"כ, וויבאלד אז א איד שפרינגט ארויס פון זיינע מדידות והגבלות, שפרינגט ער אויך ארויס פון די מדידות והגבלות און די חילוקים פון ענין הזמן.

ביז וואנעט אז דורך דעם זכרון שטעלט ער זיך אוועק בפועל אין דעם זעלבן מעמד ומצב ווי אידן זיינען געשטאנען ווען זיי האבן מקיים געווען בפועל דעם ציווי פון "משכו וקחו".

און דורך דערויף פועל׳ט ער אויך אז די וועלט זאל

- שטיין -

----

42) וארא ח, כב. 43) מכילתא עה"פ בשלח יד, ה.

הנחה הת׳ בלתי מוגה

שטיין (ניט נאר אין א מעמד ומצב פון "נס" סתם, נאר) אין א מעמד ומצב פון "נס גדול".

יב. און דאס ווערט די הכנה קרובה צו דער גאולה האמיתית והשלימה - בדוגמא ווי ס'איז געווען אין "ימי צאתך מארץ מצרים", אז די כוונה אין דעם "משכו וקחו" (וואס איז געווען בשבת הגדול) איז געווען כדי אז ס'זאל זיין דער "ושחטו הפסח" אין י"ד ניסן, און דערנאך "ואכלתם אותו בחפזון"[44], וואס דאס איז פארבונדן דערמיט וואס "בחפזון יצאת מארץ מצרים"[45] - דער ענין פון יצי"מ,

איז כן תהי' לנו, אז דער ענין פון שבת הגדול זאל זיין די הכנה קרובה צום "כיד הן נגאלין"[46], ואדרבה, איצטער גייען דאך אלע ענינים שנעלער, בדוגמת המבואר אין די דרושים[47] אז איצטער טוט מען אויף דורך דער מצה שקודם חצות די אלע ענינים וואס קודם מ"ת האט מען געדארפט ווארטן ביז לאחרי חצות.

וואס דאס ווערט אויפגעטאן דורך דער החלטה טובה ותקיפה ואמיתית אז ס'זאל זיין דער "משכו ידיכם מעבודה זרה"[48], פון יעדער ענין וואס איז "זר" (פרעמד) צו א אידן דערפאר וואס דאס איז "זר" צו אידישקייט, און דאס קומט מצד דעם "א-ל זר אשר בקרבך", דער יצה"ר[49] -

וואס בשעת ער איז מחליט און הויבט אן צו טאן עפעס א פעולה אין דער ריכטונג פון "משכו ידיכם מעבודה זרה", ווערט גלייך דער "וקחו לכם", אז עס ווערט זיין קרבן פסח, זיין קיחה און זיינע א זאך.

און דורך דערויף ווערט אויפגעטאן דער ענין הגאולה נאך קודם חצות, און קודם חמשה עשר בניסן, נאר גלייך אין אנהויב פון חודש ניסן, וואס "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"[50].

וכן תהי' לנו - אז ס'זאל זיין דער "כיסמך גאולה לגאולה"[51], אז נאך די "אורה ושמחה וששון ויקר" וואס איז געווען אין דער גאולה פון חודש אדר, זאל קומען די גאולה שלימה און גאולה אמיתית אין תחלה חודש ניסן שנת תשל"ט, ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, ובעגלא דידן.

* * *

- יג. -

---

44) בא שם, יא. 45) ראה טז, ג. 46) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. 47) לקו"ה צו יד, א ואילך. ועוד. 48) שמו"ר פט"ז, ב (בסופה). מכילתא עה"פ בא שם, כא. ועוד. 49) שבת קה, ב. 50) ר"ה יא, א. 51) מגילה ו, סע"ב.

הנחת הת' בלתי מוגה

יג. מ'האט דערמאנט פריער (ס"ה) אז מ'דארף דערמאנען דעם ענין פון יצי"מ בכל יום, און עס דארף זיין אין אן אופן פון "נזכרים ונעשים", ד.ה. אז בכל יום דארף זיין דער ענין פון יצי"מ - ער דארף ארויסגיין פון זיינע מדידות והגבלות.

ווארום יעדער ענין פון הומ"צ איז פארבונדן מיט דעם ענין פון יצי"מ - ווארום וויבאלד אז תומ"צ איז העכער פון וועלט. שטעלט דאס אים אוועק אין א מעמד ומצב וואס איז העכער פון וועלט, העכער פון זיינע מדידות והגבלות.

וכמבואר אין תניא[52] אז "גם אם הוא מתמיד בלימודו בטבעו, אעפ"כ אוהב את גופו יותר בטבעו", וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז כדי דער קיום ההומ"צ זאל זיין כדבעי, דארף ער ארויסגיין פון די מדידות והגבלות פון זיין טבע.

ביז וואנעט אז דער ענין פון יצי"מ דארף דערמאנט ווערן פעמיים בכל יום, בבוקר ובערב, ווי עס ווערט ערקלערט אין ספרי מוסר[53] דער רמז שבדבר, אז סיי ווען ביי אים איז "בוקר", עס לייכט ביי אים דער "שמש ומגן ה' אלקים"[54], ביי אים לייכט ג-טליכקייט, דורך דערויף וואס עס לייכט ביי אים אידישקייט: און סיי ווען ביי אים איז "ערב", ביי אים איז טונקל, זיינן אידישקייט און ג-טליכקייט זעט זיך ניט אן ביי אים אין א ליכטיקן אופן - איז אין יעדן מעמד ומצב דארף ביי אים זיין דער ענין פון יציאת מצרים.

ד.ה. אז אין וועלכן מעמד ומצב ער זאל זיך נאר געפינען. האט ער בכח (און דערפאר פארלאנגט מען דאס ביי אים. וויבאלד אז דאס איז "לפי כחו"[55]) אז ביי אים זאל זיין דער ענין פון יצי"מ. ער זאל ארויסגיין פון זיינע מיצרים וגבולים.

וואס דאס ווערט אויפגעטאן דורך דעם ענין פון "פסח". וואס דער פירוש בזה איז "דלג". ארויסשפרינגען, ד.ה. אז אפי' אויב ער קען דערצו ניט דערגרייכן דורך אן עבודה מסודרת. דארף ער שפרינגען - און בשעה ער וועט מהל'ט זיין צו שפרינגען. איז "הקב"ה עוזרו" אין דעם סדר העבודה.

יד. עפ"ז איז אבער ניט פארשטאנדיק: וואס איז דער אויפטו פון שבת הגדול. ובפרט דער ענין פון הגה"פ. לגבי דעם ענין פון יציאת מצרים שבכל יום ויום?

איז דער ביאור בזה (ככדובר ככ"פ) - אז דער אונטערשייד

- איז -

----

52) פמ"ד (בב. א). 53) ראה לקו"ש ח"ג ע' 1016. 54) ל' הכתוב - תהלים פד. יב. 55) ראה במדב"ר פי"ב, ג.

איז, אין וואס באשטייט דער יסוד ועיקר (בגלוי) פון דער עבודה, און אין וואס באשטייט די עבודה בפועל (בגלוי).

והביאור בזה:

חג השבועות איז דער "זמן מתן תורתנו", אבער אעפ"כ איז מען דאך מחוייב אין לימוד התורה בכל רגע פנוי שבכל יום מימות כל השנה -

דער חילוק איז אבער. אז ווען עס קומט דער "זמן מתן תורתנו", איז דער גאנצער זמן דורכגענומען מיט דעם ענין פון מ"ת, ד.ה. אז אין יעדער ענין וואס ער זאל נאר טאן, זעט זיך אן דער ענין פון תורה: דיין אכו"ש, דיין מינה וכיו"ב. איז מערניט ווי א צוגרייטונג אז ער זאל גלייך קענען לערנען תורה, פארשטיין תורה און מעמיק זיין זיך אין לימוד התורה

[וכמדובר כמ"פ די דוגמא לזה - דערפון וואס דער רמב"ם* זאגט אז "החכם ניכר . . במעשיו במאכלו ובמשקהו וכו'". ד.ה. אז אמיתית ענין החכמה איז ניכר ניט אין דעם וואס ער פאר-שטייט א דבר חכמה און א כמיל פארשטייט דאס ניט, נאר אין דעם וואס מ'זעט דעם אופן הנהגתו אין אכו"ש. משא"כ. ביז אלע צען זאכן וואס דער רמב"ם רעכנט אויס, אין דעם איז ניכר אז ער איז א חכם אמיתי.

ועד"ז איז אויך בנוגע צו "זמן מתן תורתנו" - אז דאס דארף זיין ניכר אין אלע אנדערע ענינים וואס ער טוט, אז זיי זיינען דורכגענומען מיט דעם ענין פון מתן תורה].

משא"כ בכל השנה כולה. וואס דעמאלט איז עיקר עבודתו (אין ימות החול) פארבונדן מיט עובדין דחול, אז אין דערויף זאל ער דינען דעם אויבערשטן, אין אן אופן פון "כל מעשיך יהיו לשם שמים" און "בכל דרכיך דעהו" - אין דערויף איז ניט ניכר אויף אזוי פיל אז דאס איז מערניט ווי א צוגרייטונג צו לימוד התורה, אדרבה. דעמאלט איז עיקר עבודתו דינען דעם אויבערשטן אין זיינע עובדין דחול.

ועד"ז אין א העכערן אופן - ווען ער איז מקיים א מצוה. ער עסט א סעודת מצוה, טוט ער דאס צוליב דעם ענין פון סעודת מצוה, ביז וואנעט אז דער לימוד התורה איז אויך פאר-בונדן מיט קיום המצוה - ער לערנט לפנ"ז הל' סעודה, הל' ברכות, מיט אלע ענינים וואס זיינען שייך דערצו, און כוונת הלימוד איז כדי ער זאל קענען מקיים זיין די סעודת מצוה ווי עס דארף צו זיין.

- ועד"ז -

----

56) הל' דעות רפ"ה. 57) אבות פ"ב מי"ב. משלי ג. ו.

הנחה הת' בלתי מוגה

ועד"ז ווען ער איז מקיים מצות תפילין, וואס "הוקשה כל התורה כולה לתפילין"[58], איז דער עיקר אין דערויף דער קיום המצוה, צוזאמען מיט דער כוונה שבזה, לשעבד הלב והמוח[59], און ער לערנט הל' תפילין כדי ער זאל מקיים זיין מצות תפילין בשלימות ובהידור, ביז צו מהדרין מן המהדרין.

ווען עס קומט אבער "זמן מתן תורתנו", זיינען כל ענינים פארבונדן מיט לימוד התורה, כדי אז דער לימוד התורה זאל זיין בשלימות - ד.ה. אז אפי' קיום המצוות איז אויך כדי ער זאל זיין א "לומד על מנת לעשות"[60]. וואס דאס איז א מעלה אין דעם לימוד (ניט נאר אז עס קומט צו דער ענין העשי'. נאר עס קומט צו שלימות אין דעם לימוד גופא), אז דער לימוד איז "על מנת לעשות".

וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז דער לימוד התורה שבכל השנה, איז א הכנה און צוליב דעם ענין המעשה (וואָרום "לימוד מביא לידי מעשה"[61]), משא"כ אין "זמן מתן תורתנו" וואס דעמולט איז דער לימוד דער עיקר, און אפי' דער ענין פון קיום המצוה איז כדי אז דער לימוד התורה זאל זיין בשלימות (דער לימוד התורה אין "זמן מתן תורתנו" איז אויך "מביא לידי מעשה" - דעמולט איז אבער בהדגשה ובגלוי דער ענין הלימוד).

טו. עד"ז איז אויך בנוגע צו דעם ענין פון יציאת מצרים:

בכל השנה כולה באשטייט די עבודה אין דעם כללות הענין פון לימוד התורה וקיום מצוותי', ביז צו "כל מעשיך יהיו לשם שמים" און "בכל דרכיך דעהו". און דער ענין פון יצי"מ איז נאר כדי אז די עבודה אין לימוד התורה וקיום מצוותי' זאל זיין כדבעי.

משא"כ אבער בחגה"פ. וואס דעמולט איז דער ענין פון יצי"מ בעיקר ובגלוי, אין אן אופן אז אלע ענינים פון חגה"פ זיינען דורכגענומען מיט דעם ענין פון יציאת מצרים.

ווען עס קומט צו אכילה ושתי' אין חגה"פ, זעט מען בגלוי ווי דאס איז דורכגענומען מיט דעם ענין פון יצי"מ, וואס דערפאר טארן ניט זיין קיינע ענינים של חמץ (קיינע ענינים של מיצרים) במשך כל שבעה ימי הפסח (און אין חו"ל - שמונה ימי הפסח). אין אן אופן פון "בל יראה" און "בל ימצא", ביז צו תכלית הזהירות. אפי' פון א משהו.

ד.ה. ניט נאר אז אין ליל הסדר דערציילט ער וועגן דעם

- ענין -

---

58) קידושין לה. א. 59) טושו"ע (ואדה"ז) סכ"ה ס"ה (ס"א). 60) אבות פ"ד ה"ה. 61) עס פ"א מי"ז.

הנחה הת' בלתי מוגה

ענין פון יצי"כ, נאר בכל יום פון ימי חגה"פ, ווען ער דארף עפעס עסן אדער טרינקען, און מ׳פרעגט ביי אים אין וואס פאר אן אופן טוט ער דאס, זאגט ער, אז ער טוט דאס אין אן אופן אז אין דערויף איז ניכר דער ענין פון יציאה מצרים בגלוי.

ביז וואנעט אז בכל רגע ורגע איז מודגש דער ענין פון יצי"מ, ווארום בכל רגע ורגע איז ער מקיים דעם ענין פון "בל יראה" און "בל ימצא" (וויבאלד אז "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה"[65]), צוזאמען מיטן צד החיובי שבזה - דער ענין פון יציאת מצרים.

ועד"ז איז אויך בנוגע צו "שבת הגדול" - אז דעמולט זיינען דא כמה מנהגים וואס זיינען פארבונדן מיט דעם ענין פון יציאת מצרים,

און ניט נאר דער מנהג פון זאגן די הגדה, וואס דארטן רעדט מען בגלוי וועגן דעם ענין פון יצי"מ - נאר בכל רגע פון דעם שבת, ווען מ׳פרעגט ביי אים וואס פאר א שבת איז דאס, זאגט ער אז דאס איז א רגע פון "שבת הגדול",

ובמילא זיינען אלע ענינים פון דעם שבת אין אן אופן פון גדלות, און דאס איז פארבונדן מיט דעם ענין פון "נס גדול". ד.ה. ניט דער ענין פון גדלות אין טבע, נאר גדלות אין דעם ענין פון "נס".

טז. ע"פ האמור אז דער שורש ומקור אויף דעם ענין פון יצי"כ איז דער ענין פון חגה"פ. וואס פון דארטן נעמט זיך דער ענין פון יצי"כ אויף "כל ימי חייך"[62], "להביא הלילות"[63], ביז "להביא לימות המשיח"[64] - איז ניט פארשטאנדיק: וואס טוט אויף און וואס העלפט ארוים דער ענין פון יצי"מ שבכל יום צום כללות ועיקר הענין פון יציאת מצרים, אין חג הפסח?

איז דער ביאור בזה:

דורך דערויף וואס מ׳דערמאנט דעם ענין פון יצי"מ בכל יום, בבוקר ובערב, איז ווען עס קומט צו שבת הגדול און צו ימי הפסח שלאח"ז, איז ביי אים דער ענין פון יצי"מ שלא בערך ווי עס וואלט געווען לולא די הכנה פון דערמאנען דעם ענין פון יציאת מצרים בכל יום.

און ווי מ׳זעט בפועל אז בשעת ס׳איז דא דער ענין פון יצי"כ בכל יום, בשעת ק"ש וביו"ב, איז לייכטער פועל׳ן בא

- זיך -

----

62) קידושין לט, סע"ב. 63) ראה שם. 64) הגש"פ. מברכות יב. ב במשנה. ועוד. וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים כו׳ ע׳ יז. 65) ברכות שם.

זיך אז ווען עס קומט שבת הגדול, ועאכו"כ ימי חגה"פ שלאה"ז, זאל ביי אים זיין דער ענין פון יצי"מ מיט א התעוררות גדולה:

משא"כ אויב ער דערמאנט דעם ענין פון יצי"מ אין אן אופן פון "מצות אנשים מלומדה"[66]. קען ער ניט פועל'ן בא זיך אז ווען עס קומט צו שבת הגדול און ימי הפסח שלאח"ז, זאל ביי אים מיטאמאל ווערן דער ענין פון יצי"מ מיט א התלהבות וההעוררות גדולה. ווארום במשך פון כל השנה כולה איז ער געשטאנען אין א מעמד ומצב הפכי דערפון.

מ'מאנט ביי אים טאקע אז בעשור לחודש זאל ביי אים זיין דער ענין פון "משכו וקחו", מיט אלע ענינים וואס זיינען פארבונדן כיסן "נס גדול" - עס קומט אבער ניט צום אופן הקיום פון די ענינים בשעת אז לפנ"ז איז דא די הכנה לזה, דורך דעם וואס ער דערמאנט זיך און איז מקיים דעם ענין פון יציאת מצרים, לפי עבודת יום זה.

וע"ד ווי כ'זאגט אז כללות עבודת האדם איצטער, איז א הכנה צו דעם ענין פון לימוד הורהו של משיח. און דער קיום המצווה "כמצות רצונך"[67], וויבאלד אז דורך מעשינו ועבודהנו במשך זמן הגלוה, ווערט אויפגעטאן די גאולה האמיתית והשלימה[68].

יז. דערפון איז פארשטאנדיק, אז כדי אז ווען עס קומט דער "שבת הגדול", זאל א איד שטיין אין אן אופן של גדלוה, וויבאלד אז דאס איז דער "שבת הגדול" לגבי שבתות כל השנה,

[עס ווערט טאקע געבראכט אין ראשונים[69] אז לויט מנהגים אין כמה קהילות זיינען דא נאך שבתוה וואס ווערן אנגערופן בשם "שבת הגדול" - אבער דאס וואס עס ווערט אפגע'פסק'נט אין שו"ע. און דאס וואס ס'איז א מנהג בכל קהילות ישראל אן קיין אויסנאם, איז דאס מערניט בנוגע צום שבת שלפני חגה"פ. אז ער ווערט אנגערופן "שבת הגדול"].

וואס דאס איז נאך אלס הכנה צו הגה"פ. ועאכו"כ אז ווען עס קומט דער הגה"פ. זאל ביי אים זיין דער ענין פון דילוג וכו'.

ובפרט אין קביעוה שנה זו, וואס סיי בנוגע צו ימי החודש און סיי בנוגע צו ימי השבוע, איז דאס די זעלבע קביעוה ווי ס'איז געווען בפעם הראשונה -

- דארף -

----

66) ל' הכתוב - ישעי' כט, יג. וראה הו"א ר"פ וארא.
67) ראה וככה הרל"ד פי"ד ואילך. 68) ראה הנ"א רפל"ז.
69) שבה"ל סר"ה. וראה גם כש"ס (גאגין) כרך א ע' קעז.
הגש"פ הנ"ל בתחלהה.

דארף מען האבן די הכנה לזה - דורך דערויף וואס ער דערמאנט (און מיט א חיות) דעם ענין פון יצי"מ מידי יום ביומו, און דערמאנט דאס סיי בבוקר און סיי בערב. ביז אז דאס ווערט ביי אים אן עבודה תמידיה.

וואס די הכנה איז בדוגמה ענין ההינוך, און דאס פועל'ט אז ווען עס קומט דערנאך "שבת הגדול", איז דאס ביי אים אין אן אופן וואס איז שלא בערך לגבי ווי עס וואלט געווען לולא די הכנה פון דערמאנען דעם ענין פון יציאה מצרים בכל יום, בבוקר ובערב.

יח. ועפ"ז הכבואר בכ"כ אז די ענינים שלפני כ"ת זיינען געווען א הכנה צו מ"ת, ובפרט דער ענין פון גלות מצרים, ווי דער אלטער רבי איז מבאר אין די דרושים[70]. אז דער כור הברזל פון גלות מצרים איז געווען כדי צו אויסלייטערן אידן. און ארויסנעמען פון זיי די ענינים בלתי רצויים,

וואס דורך דערויף זיינען אידן געווארן א כלי אויף מקבל זיין די תורה, ביז אין אן אופן אז די תורה ווערט "היינו ואורך ימינו" - בכל רגע ורגע וואס זיין מציאות איז דא, דארף ער האבן דעם ענין פון "חיינו", וואס דאס איז דער ענין פון תורה ומצוותי' עליהם נאמר[71] "וחי בהם".

און כללות הענין פון גלות מצרים, איז געווען א הכנה אז דערנאך זאל זיין דער ענין פון "ובנ"י יוצאים ביד רמה"[72], און "בעצם היום הזה גו'"[73], ביז אין אן אופן פון "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם".

ועד"ז איז דאס אויך אין דער עבודה פון אידן. אז במשך כל השנה כולה דארף זיין די הכנה צו הגה"פ, דורך דערויף וואס ער דערמאנט דעם ענין פון יציאה מצרים בכל יום.

וואס אין עבודה איז דאס - אז ער ווייסט אז ער האט די "נשמה שנתת בי". נאר ס'איז דא א גזירה כלבעלה אז די נשמה זאל אראפקומען אין א גוף, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא[74], און אעפ"כ האט מען אים אפגעגעבן דעם שליסל צום ביה האסורים, וואס דאס איז דער "חלק אלוקה ממעל ממש",

און מ'מאנט פון אים אז אין דעם ביה האסורים, דער בירא עמיקתא, זאל ער אויפטאן דעם ענין פון "ונצלתם את מצרים"[75], ביז צו "ביד חזקה יגרשם מארצו"[76], אז די ענינים

- פון -

----

70) תו"א ר"פ שמות. 71) אחרי יח, ה. 72) בשלח יד, ח. 73) בא שם, מא. 74) ראה חגיגה ה, ב. 75) שמות ג, כב. 76) שם ו, א.

פון דער בירא עמיקהא יאגן אים און גיבן אים כח און יתר שאה ויתר עז, אז ביי אים זאל זיין דער ענין פון יציאת מצרים בתכליה השלימות.

יט. דערפון איז פארשטאנדיק דער עילוי פון "שבת הגדול" לגבי די עבודה פון די ימים שלפנ"ז, וואס דעמולט דארף מען אויך דערמאנען דעם ענין פון יצי"מ - אז אין די ימים שלפנ"ז זיינען ניטא די אלע מנהגים וואס זיינען פארבונדן מיט "שבת הגדול", דערפאר וואס דעמולט שטייט נאך נישט דער ענין פון יצי"מ בגלוי, משא"כ בשבת הגדול, וואס דעמולט שטייט דאס שוין מער בגלוי,

בדוגמא ווי ס'איז געווען בשבת הגדול בפעם הראשונה, אז דעמולט איז דער ענין פון יצי"מ געשטאנען מער בגלוי - דורך דעם ענין פון "משכו וקחו לכם", וואס דאס גייט דאך אין איין המשך מיט די ד' ימי ביקור", ביז צום "בחפזון יצאת מארץ מצרים" כמדובר לעיל (סי"ב).

און דורך דערויף ווערט אויפגעטאן דער ענין פון "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"[77] - אבער מיטן עילוי אז איצטער איז "לא בחפזון תצאו"[78], נאר "בשובה ונחת תושעון"[79], מתוך נחת, שמחה וטוב לבב, "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותנו"[80], און "כספם וזהבם אתם"[81], מיט אלע ניצוצי קדושה וואס זיינען שייך צו יעדער אידן.

און מ'גייט ארויס "ביד רמה" - דורך דערויף וואס מ'שטייט אין אן אופן פון "יד רמה" נאך זייענדיק אין די לעצטע טעג פון גלות.

און מתוך שמחה וטוב לבב גייט מען מקבל זיין פני משיח צדקנו, "גואל ראשון הוא גואל אחרון"[82], יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בעגלא דידן.

* * *

כ. מ'האט גערעדט פריער וועגן דעם ענין פון יצי"מ ווי דאס איז בחגה"פ, און ווי דאס איז בכל יום ויום,

וואס נוסף אויף דעם ענין וואס איז דא אין יעדער ענין בפ"ע. העלפט דאס אויך ארויס דעם ענין וואס קומט לאח"ז -

בדוגמא ווי דער ענין פון זכירת יצי"מ שבכל יום, וואס

- נוסף -

----

77) מכילתא ופרש"י עה"פ בא שם, ו. 78) מיכה ז, טו.
79) ישעי' נב, יב. 80) שם ל, טו. 81) בא י, ט.
82) ישעי' ס, ט. 83) ראה שבו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. ועוד.

הנחת הה' בלתי מוגה

נוסף אויף דעם וואס ער איז מקיים די מצוה פון זכירה יצי"מ בכל יום. העלפט דאס אויך אדויס אז וועו עס קומט דער עיקר ושורש העניין פון יצי"מ, ווען עס קומט שבת הגדול און חגה"פ, זאל דאס זיין ביתר שאת ויתר עז:

ועד"ז איז אויך אין דעם ענין פון יצי"מ ווי דאס איז אין "זמן חרותנו" (צוזאמען מיט דער הקדמה לזה אין שבת הגדול), וואס דעמולט ווערט דאס באנייט מיט אן אור חדש, ביתר שאת וביתר עז - אז נוסף אויף דעם וואס ער איז מקיים די מצוות, דינים און מנהגים וואס זיינען פארבונדן מיט די טעג, קומט אויך צו דער ענין וואס דאס גיט כח און איז מחנך אז דער זכרון פון יצי"מ אין די ימים שלאח"ז (במשך כל השנה כולה) זאל זיין ביתר שאת וביתר עז.

וואס דאס איז פארבונדן מיט כללות ענין החינוך - וואס אין יעדער ענין של חינוך, איז נוסף לזה וואס איצטער טוט ער א דבר טוב. איז דאס אים אויך מחנך אין אן אופן אז "גם כי יזקין לא יסור ממנה"[84], ד.ה. אז דאס פועל'ט אויך אויף די ימים שיבואו לאח"ז.

כא. און וויבאלד אז בחגה"פ איז געווען די לידה פון אידן אלס א פאלק בפ"ע, "לקחת לו גוי מקרב גוי"[85], כמבואר אין דער נבואה הידועה אין יחזקאל[86], און עס ווערט אויך אראפ-געבראכט אין דער הגדה -

איז פארשטאנדיק, אז דעמולט שטייט דער ענין החינוך ביתר שאת וביתר עז, ווארום גלייך ווי ער ווערט געבארן אלס פאלק, דארף מען לייגן די גאנצע השתדלות הנחוצה והדרושה אויף מחנך זיין אים ער זאל גיין בדרך הישר, בנוגע צו אלע ענינים פון תומ"צ, ביז אין עניני הרשות,

אזוי ווי ס'איז געווען בשעה יצי"מ. אז אפי' זייענדיק אין א מעמד ומצב פון "ואת ערם ועריה", זיינען זיי דעמולט געבאדן געווארן אלס פאלק, און גלייך פון דעם ערשטן רגע האט זיך אנגעהויבן דער חינוך בכיוון הרצוי - צום "תעבדון את האלקים על ההר הזה".

כב. און וויבאלד אז דער ענין החינוך איז אן ענין עיקרי אין חגה"פ (און אלע מועדים זיינען "זכר ליציאת מצרים"), איז פארשטאנדיק, אז אין חגה"פ דארף שטיין דער ענין החינוך בהדגשה ובדיבור -

געפינט מען טאקע אז הגה"פ איז פארבונדן במיוחד מיטן

- ענין -

----

84) משלי כב, ו. 85) ואתחנן ד, לד. 86) קאפיטל טז.

ענין החינוך - ווי דער דין איז[87] אז עס דארף זיין "הבן שואל", און דאס ברענגט אז דער אב זאל אים דערנאך ענטפערן און מחנך זיין, וואס אין דערויף באשטייט דער סדר אין דער הגדה. אז "הבן שואל", און דערנאך ענטפערט אים דער אב, און איז אים מחנך אין דעם ענין פון סיפור יציאת מצרים.

און מ'זאגט אז "כנגד ארבעה בנים דברה תורה"[88] - מ'מאכט ניט קיין אונטערשייד אז ס'איז דא א קינד וואס נויטיקט זיך צו חינוך, און ס'איז דא א קינד וואס נויטיקט זיך ניט צו חינוך, אדער א קינד וואס דער חינוך וועט אים ניט העלפן ח"ו - נאר "כנגד ארבעה בנים דברה תורה", ביי אלע סוגים פון קינדער דארף און קען זיין דער ענין החינוך.

ביז אז אפי' ביי אזא וואס "אינו יודע לשאול", דארף אויך זיין דער ענין החינוך - דורך "את פתח לו"[89]. אז מ'דערוועקט ביי אים דעם רצון אז ער זאל וועלן ווערן א מחונך.

ווען "הבן שואל". באווייזט דאס אז אים קוועטשט עפעס, און ער וויל האבן אן ענטפער אויף דעם, און דער חינוך באשטייט אין דעם וואס מ'ענטפערט אים אויף זיין שאלה, מ'איז אים מחנך אין דעם ענין אויף וועלכן ער האט געפרעגט די שאלה;

ס'איז אבער דא א בן וואס "אינו יודע לשאול", ער האט קיין חשק ניט צו פרעגן, אדער ער ווייסט גארניט וואס צו פרעגן - זאגט מען אים "את פתח לו": מ'טאר זיך ניט מייאש זיין פון אים ח"ו, נאר עס דארף זיין "את פתח לו", דער אב (אדער דער וואס קען עפעס אויפטאן אין דעם, וואס דעמולט ווערט אויף אים דער חיוב פון "ושננתם לבניך - אלו התלמידים"[90]) דארף מאכן אין אים א "פתח", ביז אז ער וועט ווערן א מקבל, און וועט קענען אויפנעמען דעם ענטפער וואס מ'גיט דעם וואס "אינו יודע לשאול". און דערנאך אויך די אלע ענינים.

וכאמור לעיל אז אין תגה"פ געפינט מען א הדגשה מיוחדה אויף דעם ענין החינוך (נאכמער ווי דאס איז בשאר ימות השנה), ביז וואנעט אז ההחלה ההגדה איז מיט דעם ענין פון "מה נשתנה", דאס וואס "הבן שואל".

דער ענין פון "הא לחמא עניא" וואס מ'זאגט אין דער - התחלה -

----

87) פסחים קטז, א במשנה. 88) הגש"פ. ע"פ ירושלמי פ"י ה"ד. מכילתא ופרש"י עה"פ בא יג, יד. 89) ירושלמי ומכילתא שם. וראה גם פרש"י עה"פ שם, ה. 90) ספרי ופרש"י עה"פ ואתחנן ו, ז. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ח.

התחלה פון "מגיד" איז מערניט ווי א הכנה צום סדר. וואס דערפאר זאגט מען דארטן "כל דכפין ייתי ויכול. כל דצריך ייתי ויפסח" - אבער די התחלה פון סיפור יצי"מ (וואס דאס איז דער ענין פון "מגיד") הייבט זיך אן מיט "כאן הבן שואל מה נשתנה"].

כג. אין דערויף איז דא א שאלה תמוהה:

דער סדר אין הגדה איז. אז פריער איז דא דער ענין וואס "הבן שואל". און מ'ענטפערט אים "עבדים היינו וכו'". און ערשט דערנאך דערמאנט מען אין דער הגדה אז "כנגד ארבעה בנים דברה תורה". אז ס'איז דא א בן וואס "אינו יודע לשאול".

איז לכאו' ניט פארשטאנדיק:

וויבאלד אז דער "שאינו יודע לשאול" געפינט זיך אויך ביים סדר. האט דאך לכאו' די ערשטע זאך געדארפט זיין דער ענין פון "את פתח לו". וואס דעמולט וועט ער קענען ווערן דער "בן שואל". און דערנאך וועט מען אים קענען ענטפערן "עבדים היינו וכו'"?

איז דערפון פארשטאנדיק, אז וויבאלד עס רעדט זיך וועגן בן אברהם יצחק ויעקב, בת שרה רבקה רחל ולאה, איז ניט שייך קיין מציאות אז ער זאל ניט קענען פרעגן "מה נשתנה" - און ווי מ'זעט בפועל אז מ'מאטערט זיך און מ'טוט כמה ענינים כדי שלא יישנו התינוקות [ווי זיי ווערן אנגערופן אין שו"ע, וואס א תינוק איז גאר א קליינ קינד]. און זיי זאלן פרעגן "מה נשתנה" -

און דאס וואס ער ווערט אנגערופן "שאינו יודע לשאול" איז - אז אין דער שאלה פון "מה נשתנה" גופא איז דאס אין אן אופן פון "שאינו יודע לשאול" - ער ווייסט נאר אז ס'איז דא אן ענין של שינוי, אבער אין דערויף גופא קען ער ניט פרעגן קיין פרטים, כמבואר אין מפרשי ההגדה.

כד. אין דערויף בלייבט נאך אלץ א שאלה:

בשעת מ'זאגט אז "כנגד ארבעה בנים דברה תורה", און די נידעריקסטע דרגא צווישן זיי איז - "שאינו יודע לשאול". וואס אויף דערויף זאגט מען אז עס דארף זיין "את פתח לו" - איז דער גאנצער ענין שייך דוקא ווען דער קינד געפינט זיך ביים סדר. ער געפינט זיך צוזאמען מיטן פאטער (אדער עכ"פ מיט א מחנך) וואס ער קען ביי אים אויפטאן דעם "את פתח לו".

מ'זעט דאך אבער בפועל (און ליידער. דארף מען ניט האבן קיין ראיה אויף דערויף) אז עס זיינען דא אזוינע בנים ובנות וואס געפינען זיך ניט צוזאמען מיט אזא פאטער וואס קען ביי זיי אויפטאן דעם "את פתח לו".

ביז וואנעט אז עס זיינען דא אזוינע אבות וואס ווייסן גאר ניט ווי אזוי צו אויפטאןביים קינד דעם "פתח לו", זיי זיינען אליין אין דער דרגא פון "שאינו יודע לשאול", אדער נאכמער: זיי געפינען זיך גאר ניט ביים טיש וואו ס'איז אנגעגרייט א הגדה, פון וועלכע מ'קען ענטפערן אויף די אלע ענינים - איז דאך זיכער ניט שייך צו פארלאנגען בא זיי אז ס'זאל זיין דער "הבן שואל"!

כה. אויף דערויף קומט דער ענין פון "שבת הגדול" שלפני חג הפסח, און כל ימי השנה שלפני חגה"פ - וואס דעמולט דארף מען באווארענען אז ס'זאל ניט זיין קיין אייו און איינציקער אידיש קינד וואס זאל ניט זיצן ביים סדר-טיש, און ס'זאל ניט זיין קיין אייו און איינציקער קינד וואס זאל ניט קענען פרעגן "מה נשתנה" אין תכלית הפשטות, ביז אפי' אין אן אופן וואס בפרטיות ווערט דאס אנגערופן "שאינו יודע לשאול".

וואס דאס איז פארבונדן מיט דעם ענין וואס איז געווען אין שבת הגדול:

אין שבת הגדול איז געווען דער ענין פון "משכו וקחו לכם", וואס די כוונה בזה איז געווען אז מ'זאל דערנאך מקריב זיין דעם קרבן פסח - וואס דאס איז געווען א ציווי צו אלע אידן, און אידן האבן דאס געהערט אין אן אופן אז ס'איז געווען א דבר ברור אז כ'וועט דאס מקיים זיין, ווי רש"י טייטשט אפ אויף "וילכו ויעשו" "מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו".

און בא קרבן פסח איז דאך דער דין[91] אז "כביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים . . בין בדעתן ובין שלא בדעתן".

און ווי גערעדט אבאל בארוכה, אז דער אויפטו וואס איז געווען אין קרבן פסח בשעה יצי"מ איז - אז גלייך ווען ס'איז געווען דער "משכו וקחו לכם", איז שוין געווען דער ענין פון "בנויו"[92], כשא"כ לאח"ז וואס "נמנין ומושכין את ידיהם ממנו עד שישחט"[93], כמבואר בארוכה אין אחרונים[94] די שקו"ט בדבר אין נגלה.

ד.ה. אז אפי' ווען עס רעדט זיך וועגן "בנו ובתו הקטנים", וואס "אין קטן אלא בדעת", וואס לכאורה איז דאס "שלא בדעתו" - אעפ"כ זאגט מען אז "שוחט על ידי בנו ובתו הקטנים . . שלא בדעתן".

- און -

----

91) פסחים פח, א. רמב"ם הל' ק"פ פ"ב ה"ח. 92) ראה גו"א עה"פ בא יב, ו. 93) פסחים פט, א במשנה. 94) ראה הו"ש עה"פ שם, ד ס"ק צח (ע' עב).

און דערנאך דארף מען אבער זעהן אז דער קטן און קטנה זאלן עסן דעם פסח (דאס קען ער שוין ניט טאן פאר זיי) - דורך דעם וואס מ'טוט די פעולות הדרושות אין דעם ענין החינוך.

ביז ווי דאס איז בפשטות, אז מ'טוט אויף אז ס'זאל ניט זיין קיין אידיש קינד וואס זאל זיך ניט געפינען ביים סדר-טיש, און ס'זאל ניט זיין קיין אידיש קינד וואס זאל ניט האלטן ביים ענין פון "הבן שואל כה נשתנה", מיט אלע פיר קושיות (נאך איידער מ'קומט אפי' צו דער דרגא פרטיה פון "שאינו יודע לשאול"), וואס דאס ווערט אויפגעטאן דורך כללות ענין החינוך.

כו. כדי ער זאל זיך מתעסק זיין אין דעם ענין החינוך, און האבן צוטאן מיט "בנו ובהו הקטנים", אויך מיט אזוינע וואס זיינען אין אן אופן פון "שלא כדעתן" - איז וויבאלד אז "אדם קרוב אצל עצמו"[95], מצד טבעו איז ער קרוב צו זיינע ענינים, דארף ער זיך אליין מחנך זיין ער זאל ארויסגיין פון דער הגבלה וואס ער איז קרוב אצל עצמו (וואס דאס איז זיין בית האסורים), ער זאל ארויסגיין פון זיינע מדידות והגבלות, און אפגעבן זיך מיט יעדער אידישן קינד, און מיט אלע אידישע קינדער צו וועלכע ער קען נאר דערגרייכן, און אויפטאן דעם ענין פון "ושננתם לבניך - אלו התלמידים".

ביז וואנעט אז ס'וועט זיין א זיכערע זאך אז קיין איין אידיש קינד וועט ניט בלייבן מחוץ פון דעם סדר-טיש, און קיינער פון זיי וועט ניט זיין אין א מעמד ומצב אז ער וועט ניט קענען פרעגן "מה נשתנה" מיט אלע פרטים שבזה,

און אז יעדערער פון זיי און אלע צוזאמען וועלן זיין אין א מעמד ומצב אז זיי וועלן פארשטיין דעם ענטפער וואס מ'גיט זיי, אנהויבנדיק פון "עבדים היינו" ביז צום סוף פון אמירת ההגדה, מיט אלע ענינים וואס זיינען אין דער הגדה,

וואס יעדער ענין פון דעם סדר איז דאך ענינו - סיפור יציאת מצרים, ובמילא איז דאס אויך א תשובה אויף די שאלה פון "מה נשתנה".

און דורך דעם מאכט מען פון די בנים קטנים - זיי זאלן זיין גדולים (בדוגמא ווי געדעדט פריער וועגן "נס גדול"), ובלשון הקבלה[96] אז גלייך בההתחלה קומט מען צו צו גדלות שני.

- כז. -

---

95) סנהדרין ט, ב. וש"נ. 96) ראה סידור האריז"ל כוונת פסח ד"ה ואתה. דרמ"צ כב, ב. ועוד.

הנחת הת' בלתי מוגה

כז. והמעשה הוא העיקר - כמדובר כמ"פ וועגן די התעסקות אין "מבצע פסח".

וואס אזוי איז דאך די הדגשה אז מ'זאל צושטעלן יעדער אידן, "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותנו", אנשים נשים וטף, אז זיי זאלן האבן כל צרכי הפסח, וואס דאס איז כולל דעם ענין פון "מעות חטים", מיט כל צרכי הפסח, כולל אויך א הגדה -

איז כדי אז די אלע זאכן זאלן זיין לתועלת - דארף מען אויך צושטעלן יעדערן פון זיי (און אלעמען צוזאמען אלס א ציבור) דעם חשק און געשמאק און דעם פארלאנג אויף כל צרכי הפסח.

און בתורה התחלה - זעהן עכ"פ אז ער זאל ווערן אין דער דרגא פון "הבן שואל", און פון דעם "שואל מה", כערניט ווי א שאלה פשוטה פון "מה נשתנה", ווערט ער א "שואל" מיט אלע פרטים וואס זיינען דערויף אין דערויף אויסגערעכנט,

ביז וואנעט אז כ'שטעלט אים אוועק אין א מעמד ומצב אז ווען מ'זאגט אים דעם ענטפער פון "עבדים היינו", געפינט ער אויף דערויף א תירוץ והסברה אויף אלע ענינים אויף וועלכע ער האט געפרעגט א שאלה.

כח. ביז אז ער קומט צו צו אזא דרגא אז ביי אים קומען צו מער שאלות, נאכמער וויפל ער האט געהאט פריער, אע"פ וואס די פריעדריקע שאלות האט מען אים שוין פארענטפערט -

כמדובר כמ"פ אז אפי' ווען עס רעדט זיך וועגן המכות היצוניות, איז מצד דערויף וואס די וועלט איז באשאפן געווארן ע"י הקב"ה. און מצד דערויף וואס "גדלו מעשיך" און "רבו מעשיך"[97]. איז וויפל דער מענטש וועט נאר חוקר ודורש זיין אין עניני הטבע, וועט ער ניט דערגרייכן צום תכלית הענין,

ואדרבה, דורך יעדער נייעם ענין וואס כ'אנטדעקט, ווערן ביי אים נאכמער שאלות וויפל ס'זיינען געווען פריער - אין די ענינים וואס האבן א שייכות דערצו, אדער אין דעם ענין גופא - הבורת איין שאלה ווערן ביי אים מער שאלות.

ועאכו"כ בנוגע צו די חכמה אלקית, חכמה התורה. "היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"[98]. וואס אויף איר זאגט מען "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים"[99] - וואס אפי' אין דעם "ים" קען מען אויך ניט דערגרייכן צום תכלית פון "מה רבו מעשיך" און "מה גדלו מעשיך", ואין צריך לומר בנוגע צום "ארץ".

- עלמא -

----

97) תהלים צב. ו. קד, כד. 98) ואתחנן ד. ו. 99) איוב יא. ט.

עלמא דאתגליא - און אויף תורה זאגט מען אז "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", איז פארשטאנדיק. אז ביי אים קומען צו נאכמער שאלות לגבי ווי ס'איז געווען פריער.

און דעמולט כאפט ער זיך, אז בהנהגתו ובידיעתו האט ער אלע "ארבעה בנים" - ער האט דעם ענין פון "חכם". ביז צום ענין פון "שאינו יודע לשאול", אז עס זיינען דא ענינים וואס ער ווייסט אפי' ניט וואס מ'דארף דארטן פרעגן.

ווארום אע"פ אז "תורה אמת" זאגט אז ער איז א "בן חכם" - איז אדרבה, מצד אמיתית ענין החכמה, דערגרייכט ער צו דער דרגא וואס ער האט מערער שאלות, ביז וואנעט אז ער קומט צו צו "הכלית הידיעה שלא נדעך"[100],

[ס'איז דא דער "שלא נדעך" ווי דאס איז בהתחלה הלימוד - דאס איז אבער ניט קיין דרגא, און אין דערויף איז ניטא וואס צו באריכטן זיך;

דערנאך איז אבער דא דער ענין הידיעה, ביז אין אן אופן וואס מ'זאגט עדות אז דאס איז "הכלית הידיעה" - און דערנאך זאגט מען אז דאס איז אין אן אופן פון "שלא נדעך"].

און ווי מ'זעט אין פשטות הדברים, אז בשעה ער האט א שאלה אין עניני תורה, און ער געפינט אויף דער שאלה א הירוץ והסברה אמיתית, איז לאחרי העמקות אין דערויף, ווערט ביי אים אויפגעטאן נייע סברות. וואס לויט דעם דארף ער האבן כו"כ הירוצים אויף די שאלות וואס ווערן ביי אים אויפגעוועקט.

כט. און דער ענין העיקרי איז - דער מבצע שהזכן גרמא - "מבצע פסח",

נוסף אויף די מבצעים פון כל השנה כולה (ווי דערמאנט כמ"פ בארוכה): "מבצע חינוך", "מבצע אהבת ישראל", "מבצע תורה", "מבצע תפילין", "מבצע מזוזה", "מבצע צדקה", "בית מלא ספרים - יבנה וחכמי'", "מבצע נרות שבת קודש", "מבצע כשרות האכו"ש", און "מבצע טהרת המשפחה",

ובמיוחד - דער מבצע שהזמ"ג - "מבצע פסח", אנהויבנדיק פון די טעג שלפני חגה"פ, ועאכו"כ פון דעם שבת שלפני פסח, וואס ער ווערט אנגערופן (בכל שנה ושנה, ועאכו"כ בשנה זו) בשם "שבת הגדול".

וואס די התחלה פון "מבצע פסח" באשטייט אין דעם וואס

- בשעה -

---

100) ראה בחינות עולם ח"ב פ"ב. עיקרים מ"ב פ"ל. של"ה קצא, ב.

הנחת הת' בלתי מוגה

בשעה מ׳טרעפט א אידן, טוט מען אויף ביי אים דעם "את פתח לו" - אויפטאן ביי אים ער זאל זיך משתוקק זיין צו האבן די אלע ענינים וואס זיינען פארבונדן מיט יציאת מצרים,

והמעשה הוא העיקר - די הכנות צו ערב פסח, און צו חג הפסח וכל עניניו, אנהויבנדיק פון דעם סדר, ביז צו אלע ענינים פון כל שמונת ימי הפסח (אין גלות, און אין ארץ הקודש - שבעת ימי הפסח).

און נאך דערויף וואס מ׳טוט אויף ביי אים דעם חשק-צו האבן די אלע ענינים וואס זיינען פארבונדן מיט פסח, דארף מען אים העלפן ער זאל קענען באקומען די אלע ענינים, און אויב ס׳איז דא א צורך - געבן אים בסבר פנים יפות כל צרכי הפסח, סיי בגשמיות, ועאכו"כ ברוחניות.

און דעמולט האט מען אלע קינדער ביים סדר, און מ׳האט אלע עלטערן ביים סדר, און די קינדער צוזאמען מיט די עלטערן געפינען זיך ביים זעלבן סדר-טיש, מיטן זעלבן תכלית, מיט דער זעלבער נשמה און מיטן זעלבן רצון וחשק - צו פראוועןאון פארשטיין אלע ענינים פון דעם סדר,

און גרייטן זיך צו דער גאולה האמיתית והשלימה פון כללות עם ישראל - אז פון דער תירות פון לילות הסדר, ווען "כולנו מסובין", זאל מען קומען צום חירות אמיתיה ושלימה,

בקרוב ממש, וויבאלד אז "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל". ע"י משיח צדקנו, בעגלא דידן.

* * *

ל. צוה לנגן ואכר כאכר ד"ה לכן אמור לבני ישראל.

* * *

לא. ס׳איז דאך רגיל בכל מוצאי שבת אפלערנען א פסוק פון פרשה השבוע (וואס מ׳האט געלייענט דעם שבת) מיט פרש"י, און להבין דבריו, ועד"ז אויך אן ענין אין דעם טאטן׳ס הערות אויפן זהר.

אין סוף פון דער פרשה (קאפיטל ח פסוק לד) שטייט: "כאשר עשה ביום הזה צוה ה׳ לעשות לכפר עליכם".

[וואס דער פסוק איז פארבונדן מיט דעם ענין הגאולה - ווארום לויט ווי רש"י טייטשט אפ דעם פסוק, איז דאס פאר-בונדן מיט עבודת הכה"ג, און מיט כללות עבודת הכהנים - וואס דאס וועט זיין נוגע בפועל נאך דעם וואס "יבנה ביהמ"ק במקומו", דורך משיח צדקנו, וואס "ילחם מלחמות ה׳ וינצח"[101]].

- ברענגט - ------------

101) רמב"ם הל׳ מלכים ספי"א.

ברענגט אראפ רש"י די ווערטער "צוה ה' לעשות", און טייטשט אפ: "כל שבעת הימים", ד.ה. אז "כאשר עשה ביום הזה", אין דעם ערשטן טאג פון ימי המילואים. איז "צוה ה' לעשות - כל שבעת הימים".

רש"י באגנוגנט זיך אבער ניט מיטן פירוש ע"ד הפשט, און איז מוסיף: "ורז"ל דרשו לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים. וללמד שכהן גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים שבעת ימים וכן הכהן השורף את הפרה".

וואס אזוי לויפט מען דורך דעם פרש"י, ובפרט אז מ'ווייסט אז דער ענין שטייט אין גמרא. סיי אין בבלי[102] און סיי אין ירושלמי[103], און אין תו"כ[104], האט רש"י ניט וואס צו מחדש זיין אין דעם.

אבער לויט דעם כלל וואס רש"י זאגט[105] אז "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא", אדער "לאגדה המישבת דברי המקרא" - איז פארשטאנדיק, אז עס דארף זיין נוגע צו פשוטו של מקרא.

לב. דארף מען פארשטיין:

א) דערפון וואס רש"י ברענגט אראפ דאס וואס "רז"ל דרשו", איז פארשטאנדיק, אז אין דעם פירוש הפשוט פון פשש"מ איז דא א שוועריקייט, וואס דערפאר דארף רש"י ברענגען דעם פירוש וואס "רז"ל דרשו" - דארף מען פארשטיין: וואס איז ניט פארשטאנדיק אין דעם פירוש פון "צוה ה' לעשות - כל שבעת הימים"?

ב) ווען רש"י זאגט "רז"ל דרשו", איז פארשטאנדיק, אז דאס איז ניט פשוטו, נאר א דרש, אבער לאידך, וויבאלד אז רש"י ברענגט דאס אראפ בפירושו, איז פארשטאנדיק אז דאס איז א דרש וואס איז פארבונדן מיט פשש"מ - ס'איז "אגדה המישבת דברי המקרא".

איז ניט פארשטאנדיק: וואס פאר א שייכות צו פשש"כ האט דער דרש אז דאס וואס ס'שטייט "לעשות", גייט דאס אויף "מעשה פרה", און אז דאס וואס ס'שטייט "לכפר", גייט דאס אויף "מעשה יום הכפורים" - דער בן חמש למקרא האט נאך ניט געלערנט די ענינים?

נאכמער: אפי' ווען דער בן חמש למקרא וועט אנקומען צו פ' חקת און וועט דארטן לערנען וועגן "מעשה פרה", איז נאך אלץ ניט פארשטאנדיק וואס איז דער קשר פון "לעשות" מיט "מעשה פרה".

- און -

---

102) ריש מס' יומא. 103) שם. 104) עה"פ. 105) עה"פ בראשית ג, ח.

און ווי מ'זעט אז די גמרא[106] כאטערט זיך אויף צו אפ-לערנען אז "לעשות זה מעשה פרה" - מ'לערנט אפ פון "צוה צוה", און דערנאך דארף מען שולל זיין אז דאס גייט ניט אויפן "צוה דיום הכפורים", דערפאר וואס "דנין צוה דלפני עשי' מצוה דלפני עשי' ואין דנין צוה דלאחר עשי' מצוה דלפני עשי'"?

לכאו' וואלט מען געקענט זאגן, אז וויבאלד דאס איז א לימוד ע"ד הדרש, איז רש"י ניט מחויב מבאר זיין צום בן חמש למקרא דעם אופן הלימוד פון דרש - אבער וויבאלד אז רש"י ברענגט אראפ בפירושו נאר אזוינע דרשות וועלכע קומען מיישב זיין "דברי המקרא", דארף דאס האבן א שייכות און א קלעפ אויך אין דרך הפשט.

ג) רש"י זאגט "לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים, ללמד שכהן גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים שבעה ימים, וכן הכהן השורף את הפרה", וואס דערפון וואס רש"י זאגט "וללמד" (בוא"ו המוסיף), איז פארשטאנדיק, אז רש"י טיילט דאס פאנאנדער אויף צוויי ענינים.

איז ניט פארשטאנדיק: ווען מ'גיט א קוק אין גמרא און אין כדרז"ל וואס זאגן דעם דרש, זעט מען אז ס'איז איין זאך, ד.ה. אז וויבאלד "לעשות זה מעשה פרה" און "לכפר זה מעשה יום הכפורים", לערנט מען אפ "מה כאן פרישה אף להלן פרישה", אז קודם יום הכפורים און קודם מעשה הפרה, דארף זיין פרישה שבעת ימים -

איז ניט פארשטאנדיק: פארוואס טיילט דאס רש"י אויף צוויי ענינים - פריער זאגט ער "לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים". און דערנאך זאגט ער א צווייטע זאך: "וללמד שכהן גדול כו'"?

ד) ווען דער בן חמש למקרא וועט לערנען פ' חקת, וועט ער זעהן אז ס'שטייט[107] "ושחט אותה לפניו", און רש"י טייטשט אפ: "זר שוחט ואלעזר רואה". וואס דערפון איז פארשטאנדיק. אז דאס וואס ס'שטייט דערנאך[108] "ושחט את הפרה לעיניו", איז דער פירוש בזה אויך אז א צווייטער (ניט קיין כהן) איז שורף את הפרה לעיניו.

וועט ער דאך האבן א קושיא: אין פ' צו האט אים רש"י געזאגט "כהן השורף את הפרה". און אין פ' חקת לערנט ער אז "ושרף את הפרה לעיניו". אז דאס דארף נאר זיין "לעיניו", דער שורף איז אבער א צווייטער, ניט קיין כהן?!

- ה) וויבאלד -

----

106) יומא ב. סע"א ואילך. 107) חקת יט, ג. 108) שם, ה.

הנחה הת' בלתי מוגה

ה) ווײַבאלד אז אין פסוק שטייט "לעשׂוה", און רש"י טײַטשט אפ "זה מעשה פרה". האט ער געדארפט זאגן "כהן העושה את הפרה" - פארוואס איז ער מוסיף אן ענין חדש. "כהן השורף את הפרה" (ובפרט אז ווען רש"י וואלט געזאגט "כהן העושה את הפרה". וואלט ניט געווען קיין קושיא דערפון וואס ס'שטייט "ושרף את הפרה לעיניו")?

וכמדובר כמ"פ אז מ'קען ניט פארענטפערן די אלע דיוקים ע"ד הלימוד אין משנה און גמרא, רמז און סוד. ווארום פרש"י איז פשט"מ וואס איז פארשטאנדיק פאר א בן חמש למקרא - דארפן די אלע דיוקים זיין פארשטאנדיק בפשטות.

לג. אין די הערוה אויפן זהר אויף פ' צו[109], ברענגט ער דאס וואס די גמרא[110] דערציילט "אמר רב אשי אמר לי הונא בר נתן זימנא חדא הוה קאימנא קמי' דאיזגדר מלכא (מלך פרס[111]) והוה מדלי לי המיינאי ותיתיי' ניהלי' (אבנט הי' גבוה חגור מלמעלה מכנגד אצילי ידיו והפשיטו למטה כדי לנאוהו[112]) ואמר לי ממלכת כהנים וגוי קדוש כתיב[113] בכו". ד.ה. אז די הגורה דארף זיין "כנגד אצילי ידיו ולא למעלה מזה במקום שמזיעין כמ"ש[114] לא יחגרו ביזע כדאיתא בגמרא שם"[115].

און דערנאך דערציילט די גמרא "כי אתאי קמי' דאמימר א"ל אקיים בך והיו מלכים אומניך"[116].

און ער איז מבאר אין דער הערה[117] די אלע דיוקים שבדבר מיט א ביאור נפלא - דער קשר מיט מלך פרס. און דער ביאור אין די נעמען, פארוואס רב אשי האט נאר דערציילט דאס וואס הונא בר נתן האט אים דערציילט. און אמימר האט געזאגט דעם ענין פון "והיו מלכים אומניך", אן ענין של גאולה וכו'.

מ'האט דאך אבער גערעדט כמ"פ אז אין יעדער ענין של לימוד איז דא דער "גדול הלמוד שמביא לידי מעשה"[118] - וואס דעם ענין איז ער ניט מבאר אין די הערוה. דערפאר וואס ער האט זיך פארלאזט אז מ'וועט זיך אליין כאפן אויף דעם, וכמדובר כמ"פ אז ער האט געשריבן בצמצום. ווײַבאלד ס'איז ניט געווען קיין טינט און קיין פאפיר אויף וואס צו שרײַבן, און ער האט געדארפט שרײַבן על גליון הספר.

וכפי שיתבאר לקמן.

- לד. -

---

109) לקוטי לוי"צ לזהר"ג ס"ע רלה ואילך. 110) זבחים יט, רע"א. 111) פרש"י שם ד"ה איזגדר. 112) פרש"י שם ד"ה והוה. 113) יתרו יט, ו. 114) יחזקאל מד. יח. 115) יח, סע"ב. 116) ישעי' מט, כג. 117) לקוטי לוי"צ שם ע' רמו ואילך. 118) קידושין מ. ב.

לד. כמדובר כמ"פ אז ס'איז דא דער ענין פון הכרת תודה - בנוגע צו די אלע וואס האבן אויסגעדריקט זייערע ברכות ואיחולים בקשר מיטן יום ההולדה.

וואס דער ענין פון הכרת תודה איז פארבונדן מיט דעם ענין פון יצי"מ - ווי מ'זעט בנוגע צו מקרא ביכורים (וואס כללות הענין פון ביכורים איז, אויף צו באווייזן אז ער איז ניט קיין "כפוי טובה"[119]), אז מ'דאנקט אפ דעם אויבערשטן אויף דעם וואס "ויביאנו אל המקום הזה . . ארץ זבת חלב ודבש ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה גו'"[120] - און די התחלה הויבט זיך אן דערמיט וואס "ויוציאנו ה' ממצרים גו'"[121],

וכמדובר כמ"פ אז מ'געפינט אז העדר הענין פון הכרת תודה איז געווען פארבונדן מיט אן ענין בלתי רצוי - בנוגע צום חטא הידוע פון אדה"ר, וואס ביי אים איז געווען דער היפך פון מודה על הטובה[122].

ולאידך, ווען עס רעדט זיך וועגן די ענינים שנשתבחה בהם א"י (וואס דאס איז אויך פארבונדן מיט די ענינים שנשתבחו בהם אידן), איז דא דער ענין פון מצות ביכורים, וואס כללות ענינה איז דער ענין פון הכרת תודה.

ביז צו דער מצוה פון ברכת הכזון (וואס איז דא אויך איצטער), וואס לכל הדעות איז דאס א מצוה מה"ת[123], און ענינה איז - "וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך"[124] - דער ענין פון הכרת תודה.

וואס מה-דאך אז ס'איז דא א חיוב מודה זיין דעם אויבערשטן. וואס דער אויבערשטער איז דאך אמיתית הטוב און עצם הטוב, און מטבע הטוב להטיב[125], און ער האט דאך באשאפן די וועלט כדי להטיב לברואיו[126], און אעפ"כ איז דא א חיוב פון ההודה אז נאך דערויף וואס "אכלת ושבעת" דארף זיין "וברכת את ה' אלקיך" - אן ענין של הכרת תודה,

ביז ווי די גמרא[127] זאגט אז מ'דארף מאכן א ברכה לפני כל אכילה ושתי', ווארום וויבאלד ער איז נהנה פון עולמו של הקב"ה. וואס "לה' הארץ ומלואה"[128], דארף ער מאכן א ברכה, און אויב ניט איז דאס "כאילו נהנה מקדשי שמים",

- אינו -

----

119) ספרי ופרש"י עה"פ תבוא כו, ג. 120) תבוא שם, ט-י. 121) שם, ח. 122) ע"ז ה, ריש ע"ב. פרש"י עה"פ בראשית ג, יב. 123) ברכות מה, ב. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קפז. סדר ברכת הנהנין בתחלתו. 124) עקב ח, י. 125) ראה עמה"מ שער שעשועי המלך רפ"א. שעהיוה"א פ"ד (עט, א). 126) ע"ה שער הכללים בתחלתו. 127) ברכות לה, סע"א. 128) תהלים כד, א.

איז עאכו"כ אז בשעה אידן זיינען זיך בסדיה און זיינען מאהל און מברך (מיט אלע ענינים הקשורים בזה) א צווייטן אידן - דארף זיכער זיין דער ענין פון הכרת תודה.

[מ'געפינט זיך דאך אין א מדינה וואו מ'איז להוט אויף הערן א "דזשאק" -

בשעה מ'האט געלערנט אין "חדר" בנוגע צו די מלאכים וואס זיינען געקומען צו אברהם אבינו, אז "אין מלאך אחד עושה שתי שליחות"[129], האט דער מלמד געפרעגט, אז לכאו' איז ניט פארשטאנדיק:

א בו"ד וואס ער איז מוגבל אין זיינע כחות, קען ער טאן צוויי שליחות'ן, און דוקא א מלאך, וואס ער איז א בריאה הזקה און המידיה וכו', איז "אינו עושה שתי שליחות"?!

און ער האט מסביר געווען, אז דער טעם איז א פשוט'ער:

א מלאך דארף ניט עסן און טרינקען, און דארף ניט האבן קיין לבושים וכו', איז וועמען ארט אז ס'זאל זיין נאך א מלאך - מ'דארף האבן נאך א שליחות, וועט מען מאכן נאך א מלאך, מ'דארף האבן א דריטע שליחות, וועט מען מאכן א דריטן מלאך:

ווען מ'גיט אבער א שליחות צו א בו"ד, וואס א בו"ד דארף דאך האבן כו"כ צרכים, איז בשעה דער משלח וויל אז דער שליח זאל ממלא זיין שליחותו, דארף ער אים צושטעלן כל צרכיו (עסן, טרינקען, שלאפן, מיט אלע אנדערע צרכים וואס ער דארף האבן) - רעכנט מען זיך אויס און מ'לייגט ארויף אויף אים אלע שליחות'ן וואס ער קען נאר פארטראגן!

ועד"ז בנדו"ד: מה-דאך אז ס'איז דא א חיוב דאנקען דעם אויבערשטן, אע"פ וואס ער איז דער עצם הטוב, און האט באשאפן די ברואים כדי להטיב להם, איז עאכו"כ אז בשעה אידן זיינען מברך א צווייטן אידן, דארף זיכער זיין דער ענין פון הכרה הודה].

לה. אזוי ווי ס'איז אבער ניטא די יכולת אויף צו אפדאנקען יעדערן באזונדער - נוצט מען אויס די געלעגנהייט אויף צו אפדאנקען אלעמען. ווען מ'געפינט זיך במעמד פון כמה עשירות מישראל, וואס "אכל בי' עשרה שכינתא שריא"[130],

ובפרט אז דאס איז אין א מקום קדוש, א ביהכ"נ און א ביהמ"ד, "ביה גדול"[131] "שמגדלין בו תורה", מ'לערנט דארטן

- שיעורים - ____________

129) ב"ר פ"נ. ב. פרש"י עה"פ וירא יח. ב. 130) סנה' לט. א. 131) מ"ב כה, ט.

הנחה הה' בלתי מוגה

שיעורים בתורה, און "מגדלין בו תפלה"[131], דארטן איז דא דער ענין פון עבודת התפלה - איז פארשטאנדיק, אז דאס איז א מקום מסוגל לכל דבר טוב, עאכו"כ אויף דעם ענין פון הכרת תודה,

ועאכו"כ אויף דעם מילוי הבטחתו של הקב"ה "ואברכה מברכיך"[132], בברכתו של הקב"ה, וואס תוספתו מרובה על העיקר[133] - אז דער אויבערשטער זאל געבן מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה (אין אלע פיר דרגות),

וכמדובר כמ"פ אז אין דעם סידור פון דעם בעש"ט שטייט "הגדושה" (מיט א גימ"ל), וואס דאס באווייזט אויף אן ענין שלמעלה מכדידה והגבלה, וכפשטות הענין פון "גדול", ווי די גמרא איז מאריך אין מנחות[134] -

זאל דער אויבערשטער געבן יעדערן און יעדערע כל המצטרך להם, און נאכמער דערפון, ביז אין אן אופן פון למעלה מכל מדידה והגבלה, בכל הענינים,

כולל אויך דעם ענין שהזמ"ג - אז ס'זאל זיין חג הפסח כשר ושמח,

און כדי אז דער חגה"פ זאל זיין כשר ושמח בשלימות, דארף מען האבן דעם ענין השמחה אויך אין די ימים שלפני חג הפסח, ובפרט אנהויבנדיק פון "בעשור לחודש", דער שבת הגדול, וואס דעמולט איז געווען דער "נס גדול" פון "למכה מצרים בבכוריהם". וואס דאס איז פארבונדן מיט דעם ענין פון יצי"מ, אז ס'זאל ארויסלאזן די אידן אין דעם אופן ווי מ'האט זיי דעמולט ארויסגעלאזט (כמובן פון אריכות הסיפור אין מדרש[135], וואס דער אלטער רבי ברענגט דאס אראפ בשו"ע שלו. און דאס ווערט שוין אן ענין של פסק הלכה).

וכן תהי' לכל אחד ואחת - מ'זאל האבן אלע ענינים מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה. אין די טעג וואס זיינען פאר פסח, ועאכו"כ אין ימי הפסח.

און זוכה זיין בקרוב ממש צו "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" כפשוטו. אז ס'וועט זיין "ביד הן נגאלין" (בלשון הרמב"ם) למטה מעשרה טפחים. און עס וועט קומען דער "מלך מבית דוד הוגה בתורה כו' כדוד אביו כו' וילחם מלחמות ה' וינצח כו' ויבנה מקדש במקומו"[136]. ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים[137].

- לו. -

----

132) מגילה כז, א. 133) לך לך יב, ג. 131) ב"ר פס"א, ד. ועוד. 135) צ, א. 136) הובא בתוד"ה ואוהו - שבת פז, ב. ועוד. 137) ברכה "אשר גאלנו" מפסחים קטז, ב במשנה.

לו. דער סדר איז דאך אז אין דער ההוועדות וואס איז פאר פסח, זאגט מען אויך אן ענין אין נגלה.

וואס אע"פ אז וועז די ההוועדות איז במוצאי שבת, דארף מען ניט אנקומען צו די אלע ענינים, ווארום מ'איז דאך מצווה אין אלע ענינים וואס זיינען פארבונדן מיט "מלוה מלכה" (ווי אויסגערעכנט אין שו"ע און אין אחרונים וכו'),

אבער אעפ"כ, וועט מען אויך דערמאנען (בקיצור עכ"פ) אן ענין אין נגלה וואס איז פארבונדן מיט פסח, און אויך פארבונדן מיט דעם ענין החינוך פון קטנים (וועגן וועלכן מ'האט גערעדט פריער (ס"כ ואילך)).

לז. שוין גערעדט כמ"פ בנוגע צו פסח, אז נאך איידער מ'הויבט אן פראוועץ דעם סדר, טוט מען כמה ענינים כדי להתמיה התינוקות שלא יישנו - מ'איז משנה כמה ענינים שלא ע"ד הרגיל, כדי אז דער תינוק זאל נתעורר ווערן צו פרעגן א שאלה, ובמילא וועט מען אים ענטפערן די תשובה, וואס דאס איז אן ענין של חינוך.

וואס די שאלה פון דעם תינוק, גייט אריין אין דעם נוסח פון סדר ההגדה, און דאס איז פון די פרטים אין דער מצוה פון לספר ביצי"מ, וואס דאס איז דאך א מ"ע מן התורה, ובפרט בליל הפסח, צום סדר[138].

ביז אז די מצוה איז אז ס'זאל זיין "הבן שואל" - ס'זאל זיין דער ענין פון א שאלה, און "__הבן__ שואל".

- עס דארף זיין דער ענין פון שאלה, ביז וואנעט אז אויב אין לו בן איז אשתו שואלת, און אויב ער געפינט זיך אליינער אליין, דארף ער אליין פרעגן[139] - דאס איז אבער נאר אויב אי אפשר באופן אחר; דער סדר וואס דארף אבער זיין איז - "כי ישאלך __בנך__"[140], ביז וואנעט אז לדעת כמה פוסקים איז דאס ("__הבן__ שואל") אן ענין מן התורה אין דעם חיוב מן התורה פון סיפור יציאת מצרים אין ליל הסדר.

לח. מ'איז פארשטאנדיק בפשטות, אז די אלע שינויים וואס מען מאכט כדי להתמיה את התינוקות (ווי אויסגערעכנט אין שו"ע[141] אין וואס באשטייען די שינויים), זיינען נאר בנוגע צו קטנים שלא הגיעו לדעה שלימה, וואס אויף צו __זיי__ מעורר זיין אז-זיי זאלן פרעגן, דארף מען אנקומען צו אזוינע שינויים.

- משא"כ -

---

138) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים כו' ע' טו. ושי"נ.
139) פסחים קטז, א. טוש"ע (ואדה"ז) או"ח סתע"ג ס"ז (ס"כ).
140) וארא ו, כ. 141) טוש"ע (ואדה"ז) שם סתע"ב סט"ז (סל"א). ועוד.

__הנחה הת' בלתי מוגה__

משא"כ ווען עס דעדס זיך וועגן א גדול בדעה, נאך בר-מצוה, דארף מען ניט אנקומען צו די אלע שינויים כדי צו מעורר זיין אים ער זאל פרעגן; פאר אים איז בענוגע דאס וואס ער זעט דעם שינוי אין נוסח התפלה, אמירת "יעלה ויבוא", מיט אלע ענינים שבהפלת פסח, וואס דאס אליין איז אים מעורר ער זאל פרעגן (אויב ער ווייסט נאך ניט).

און ווי ס'איז אויך פארשטאנדיק דערפון וואס אין פוסקים און אין מפרשים ברענגט זיך אלץ דער לשון "תינוקות" - וואס דער לשון "תינוק" גייט אויף איינעם וואס איז פאר בר-מצוה אדער בה-מצוה.

וואס ביי קטנים זיינען דאך אלע ענינים פון תורה ומצוותי' מערניט ווי אן ענין של חינוך - און אעפ"כ שטעלט מען דאס ארייין אין סדר ההנהגה פון ליל הסדר (וואס איז אויך כולל די מצוה פון אכילת מצה ומרור), ביז אין אן אופן אז איידער מ'טוט די אלע ענינים, מאכט מען כמה שינויים כדי להתמיה את התינוקות אז זיי זאלן נתעורר ווערן צו פרעגן, און מ'ענטפערט זיי "עבדים היינו כו'", מיט אלע פרטים וואס ווערן ערקלערט אין סדר ההגדה.

לט. דעם ענין החינוך (וואס דערמיט זיינען פארבונדן די אלע שינויים וועלכע מ'מאכט כדי להתמיה את התינוקות) געפינט מען אויך בנוגע צו קרבן פסח

[וואס דאס איז אן ענין עיקרי אין חגה"פ, ווי ס'איז פארשטאנדיק דערפון וואס דער גאנצער יו"ט ווערט אנגערופן "חג הפסח",

[כתורת הבעש"ט הידועה[142] אז "שכו אשר יקראו לו בלה"ק" איז מהוה און מחי' און מקיים דעם גאנצן ענין,

און ווי ס'איז אויך מרומז אין דעם וואס די גמרא[143] דערציילט אז "ר"מ הוה דייק בשמא", און די גמרא ברענגט אויף דעדויף כמה סיפורים - וואס דאס איז מחזק דעם גאנצן ענין, וויבאלד אז ס'איז אן ענין פון מעשה בפועל, ע"ד ווי די גמרא[144] זאגט "אין למדין הלכה לא מפי לימוד . . עד שיאמרו לו הלכה למעשה"],

וואס נוסף אויף דעם נאמען ווי דער יו"ט ווערט אנגערופן אין תושב"כ[145] - "חג המצות" [חוץ פון איין מאל וואס עס ווערט אנגערופן אין תושב"כ בשם "חג הפסח"[146], וואס לויט כמה מפרשים -

---

142) שעהיוה"א רפ"א. 143) יומא פג, ב. 144) ב"ב קל, ב. 145) נסמן בלקו"ש חגה"פ השל"ח הע' ז. 146) תשא לד, כה.

בפרשים גייט דאס אויפן שם החג[147], כמדובר כמ"פ בארוכה[148]. ווערט ער אויך אנגערופן "חג הפסח",

און וויבאלד אז דער נאמען "חג הפסח" איז ע"ש דעם קרבן פסח, איז פארשטאנדיק אז דער ענין פון קרבן פסח איז אן ענין עיקרי אין דעם כללות הענין פון חגה"פ:

בנוגע צו קרבן פסח געפינט מען א דבר חידוש, וואס מ'געפינט ניט בא שאר קרבנות:

דערפון וואס ס'שטייט[149] "שה לבית" לערנט אפ די גמרא[150] אז "אדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים . . בין כדעתן בין שלא מדעתן", ווארום "בית" איז כולל די גאנצע משפחה, אנשים נשים וטף.

וואס בנוגע צו נשים, איז וויבאלד אז ס'זיינען דא מצוה אין וועלכע זיי זיינען מחוייב, איז קיין פלא ניט ווי אזוי איז שייך צו ממנה זיין זיי אויפן קרבן פסח, אע"פ אז זיי זיינען אין דערויף ניט מחוייב;

דער חידוש איז אבער בנוגע צו "בנו ובתו הקטנים", וואס א קטן איז אינגאנצן ניט קיין בר חיובא, ובלשון הרמב"ם[151] אז "אינן בני דעת",

ער זאגט ניט דעם ענין הכללי אז לאו בני מצוה נינהו, נאר ער איז מדגיש אז "אינן בני דעת";

בשעת מ'זאגט אז א קטן איז ניט מחוייב במצוה, איז ניט אזוי מודגש דער ענין פון העדר הדעת, ביז אז עס זיינען דא כמה ענינים צו וועלכע ער איז שייך, ווי די גמרא[152] איז מחלק בנוגע צו מטלטלין וכיו"ב - דא איז מען אבער מדגיש אז "אינן בני דעת",

און אעפ"כ זאגט מען אז זיי זיינען אויך נכלל אין "שה לבית". און דערפאר איז "שוחט על ידי בנו ובתו הקטנים . . בין מדעתן בין שלא מדעתן".

וואס דא (אין פסחים) שטייט דער לימוד פון "שה לבית" בפשטות - אבער אין נדרים[153] זאגט די גמרא אז "שה לבית אבות לאו דאורייתא", און דאס איז מערניט ווי אן אסמכתא,

וכידוע די שקו"ט וואס ברענגט זיך אין אחרונים[154] צי

- ס'איז -

----

147) ה"י עה"פ. 148) ראה הערה למכתב כללי לחגה"פ השל"ו בההלהו (לקו"ש חי"ב ע' 160). לקו"ש הגה"פ הנ"ל ע' 2. 149) בא יב, ג. 150) פסחים פח. א. 151) הל' ק"פ פ"ב ה"ד. 152) גיטין נט. א. 153) לו, א. 154) מנחת חינוך מצוה ה' סק"ב.

ס'איז א סתירה צווישןביידע סוגיות, אדער אז ס'איז ניט קיין סתירה.

מ. בנוגע צו א קטן וואס מ'האט מקריב געווען דעם קרבן פסח אויך פאר אים, איז דא אין רמב"ם א סתירה מיני' וביה':

דער רמב"ם[155] פסק'נט: "קטן שהגדיל בין שני פסחים, חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור".

פרעגן מפרשים[156] אויפן רמב"ם: וויבאלד אז בפסח ראשון איז ער געווען א קטן, און בנוגע צו א קטן זאגט דער רמב"ם אז "אינן בני דעת", איז ווי קען זיין אז דאס וואס "שחטו עליו בראשון" זאל אראפנעמען דעם חיוב "לעשות פסח שני" נאך דערויף וואס "הגדיל"?

וואס לדעת הרמב"ם איז א "קטן שהגדיל בין שני פסחים" מחוייב אין פסח שני, ד.ה. אז דער ענין פון פסח שני איז ניט נאר אן ענין פון תשלומין אויף פסח ראשון (וואס דעמולט וואלט א "קטן שהגדיל בין שני פסחים" ניט געווען מחוייב אין פסח שני, וויבאלד ער איז ניט געווען מחוייב אין פסח ראשון), נאר אויך אן ענין בפ"ע,

און אעפ"כ זאגט מען אז "אם שחטו עליו בראשון", ווען ער איז נאך געווען א קטן, איז ער פטור פון פסח שני.

וואס בפשטות איז דער ביאור אויף דערויף[156] אז דאס איז מצד דעם לימוד וואס מ'לערנט אפ פון "שה לבית" אז "מביא ושוחט ע"י בנו ובתו הקטנים".

וואס "(שה ל)בית" מיינט די גאנצע משפחה, וואס דאס איז אויך כולל די קטנים וקטני קטנים - און ווי ס'איז פארשטאנדיק בפשטות. אז ווען מ'האט מקיים געווען בפועל דעם ציווי פון "שה לביה" בזמן משה רבינו, האבן זיך אין דערויף משתתף געווען אויך די קטנים וקטני קטנים וואס זיינען דעמולט געווען.

וואס דאס איז דער איינציקער יסוד אויף דעם וואס "אם שחטו עליו בראשון פטור" פון פסח שני, וויבאלד אז ער ווערט נכלל אין דעם חיוב פון "שה לביה".

עס איז אבער נאך אלץ ניט פארשטאנדיק - ווארום די גמרא זאגט דאך אז "שה לביה אבוה לאו דאורייתא", איז ווי קען מען אים באפרייען פון דעם חיוב "לעשות פסח שני" דורך דערויף וואס "שחטו עליו בראשון" - דעמולט איז דאס ניט קיין ענין וואס איז מדאורייתא?

- מא. -

----

155) שם פ"ה ה"ז. 156) כס"מ שם.

הנחה הת' בלתי מוגה

מא. זיינען דא אויף דערויף צוויי ביאורים - דער ביאור פון ר' חיים הלוי, און דער ביאור פון דעם ראגאטשאווער (וואס די צוויי גאונים זיינען געווען בזמן אחד, און האבן כפלפל געווען צווישן זיך, און יעדערער פון זיי האט געהאט תלמידים און תלמידי תלמידים),

און דא זעט מען די צוויי אופני ליכוד: דער דרך הלימוד פון ר"ח הלוי - כבאר זיין יעדער ענין ע"י העמקה על אתר, און דער דרך הלימוד פון דעם ראגאטשאווער - זוכן אין יעדער ענין א כלל וואס איז גילטיק בכל התורה כולה:

אין חדושי ר"ח הלוי[157] איז ער כבאר, אז "לענין עיקר דין מינוי אהרבו גם קטנים מקרא דשה לבית דהאב יכול למנותן שלא מדעתן". און דאס וואס מ'דאגט אז "שה לבית לאו דאורייתא", איז דאס נאר "לענין חיובא, דלא איכללו קטנים בחיובא דק"פ שהוא חובה שיקרב ק"פ על הקטנים ויהא האב כחויב להקריב פסחם עליהם".

ד.ה. אז מה"ת איז ניטא קיין חיוב על האב ער זאל שוחט זיין דעם ק"פ "על ידי בנו ובתו הקטנים" (ניט אזוי ווי ה"ה, וואס "מ"ע מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה"[158]): אבער בנוגע דעם ענין פון מינוי אליין, לערנט מען אפ פון "שה לבית" אז "מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים . . בין מדעתן בין שלא מדעתן".

און דער ראגאטשאווער[159] איז מבאר, אז אין דערויף זעט מען א כלל אין כל התורה כולה, אז ס'איז דא א מציאות אז ער טוט אן ענין אין וועלכן ער איז ניט מחוייב, און דורך דערויף ווערט ער באפרייט פון טאן דעם ענין לאחרי זמן ווען ער וועט ווערן מחוייב אין דערויף מה"ת, וויבאלד ער האט געטאן די פעולה בפועל, און דאס איז אין אן אופן פון פעולה נמשכת.

וואס דערפאר איז אע"פ אז דער קטן איז ניט מחוייב אין פסח, אעפ"כ, וויבאלד אז אביו האט אים ממנה געווען אויפן פסח (פונקט ווי ער קען ממנה זיין א זר), דערפאר וואס "מביא ושוחט ע"י בנו ובתו הקטנים". ווערט די פעולה (סיי פעולת השחיטה, און סיי פעולת האכילה, וואס דער פסח "לא בא מתחלתו אלא לאכילה"[160]) פאררעכנט אלס פעולת הקטן, און דאס באפרייט אים פון דעם חיוב "לעשות פסח שני", אע"פ אז דער חיוב פון פסח שני איז מה"ת, און ביים פסח ראשון האט ער ניט געהאט קיין חיוב מה"ת - וויבאלד אז ער האט געטאן די פעולה בפועל, און די פעולה איז א פעולה נמשכת.

- מב. -

----

157) לרמב"ם שם. 158) הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתן.
159) צפע"נ הל' תרומות פ"ב הי"ב. 160) פסחים עו, ב במשנה.

מב. בנוגע צו דעם וואס א קטן קען עסן דעם קרבן פסח, פרעגט תוס'[161]: "היאך מאכיל פסח שלא למנויו . לספות לו בידים אסור"? און ער פארענטפערט: "לא אסור אלא דומיא דשרצים ונבילות, אבל כה"ג דאיכא חינוך מצוה שרי", ד.ה. אז דער ענין פון "חינוך מצוה" איז דוחה דעם איסור פון "לספות לו בידים".

א צווייטער תירוץ אויף דעם[162]: אז דאס וואס "הפסח אינו נאכל אלא למנויו" איז נאר "בראויין להמנות", אבל קטנים דלאו בני הכי לית לן בה".

און עס ווערט אראפגעבראכט אין אחרונים[163] די נפק"מ צווישן די צוויי טעמים - בנוגע צו חרש ושוטה, וואס זיי זיינען ניט מחוייב במצוות, און בא זיי איז אויך ניטא דער ענין פון חינוך (ניט ווי ביי א קטן וואס ביי אים איז דא דער ענין החינוך):

לויט דעם טעם אז דער ענין פון "חינוך מצוה" איז דוחה דעם איסור וואס "אינו נאכל אלא למנויו", טאר מען ניט געבן פון דעם פסח צו א חרש ושוטה, וויבאלד אז בא זיי איז ניטא דער ענין פון חינוך,

משא"כ לויט דעם טעם אז דאס וואס "הפסח אינו נאכל אלא למנויו" איז נאר "בראויין להמנות, אבל קטנים דלאו בני הכי לית לן בה", מעג מען זיי געבן פון דעם פסח, ווארום וויבאלד זיי זיינען ניט "ראויין להמנות", איז בנוגע צו זיי ניט חל דער איסור וואס "אינו נאכל אלא למנויו".

מג. עד"ז איז אויך ידוע די שקו"ט אין מנחת חינוך[164] בנוגע צו א קטן שהגדיל קודם אכילת הפסח, צי אויף אים איז דא דער איסוד וואס "אינו נאכל אלא למנויו":

ווען ער וואלט געבליבן א קטן בעת אכילת הפסח, וואלט ער געקענט עסן פון דעם פסח - אדער מצד חינוך מצוה, אדער דערפאר וואס ביי אים איז ניט שייך דער איסור וואס "הפסח אינו נאכל אלא למנויו"[165];

אבער וויבאלד אז הגדיל קודם אכילת הפסח, ווערט א שאלה צי ער מעג עסן פון דעם פסח, ווארום דעמולט איז ער שוין ארויס פון דעם ענין פון "חינוך מצוה" (דערפאר וואס ער איז שוין א גדול), איז אפשר חל אויף אים דער איסור וואס "הפסח אינו נאכל אלא למנויו" - כידוע די שקו"ט בזה.

- מד. -

---

161) ד"ה שה לביה - פסחים פח, א. 162) ר"ן ד"ה א"ר זירא - נדרים שם. וראה הוד"ה יביא - נדרים שם. 163) מנ"ח שם. 164) מצוה ו' סק"ב. 165) זבחים נו, ב במשנה.

מד. בנוגע צו דעת רבותינו נשיאינו בזה - איז אע"פ אז אין דעם אלטן רבי'נס שו"ע זיינען ניטא קיין הל' ק"פ (און אין די מאמרים ווערט ניט אראפגעבראכט דער פרט), איז דאס אבער פארשטאנדיק דערפון וואס דער אלטער רבי ברענגט אראפ אין שו"ע או"ח סי' שמג בנוגע צו דעם ענין פון חינוך:

אין סי' שמג רעדט זיך וועגן דעם ענין פון חינוך בנוגע צו שבת, און ער זאגט דארטן[166] אז דער חינוך איז נאר מדברי סופרים.

און דערנאך[167] זאגט ער: "כל דבר שהוא משום חינוך מצוה, מותר לספות לו איסור בידים, כגון להאכיל פסח לקטן שהגיע לחינוך, אע"פ שלא נמנה עליו ואין הפסח נאכל אלא למנויו, אעפ"כ כיון שמתכוין לחנכו במצוות מותר".

וואס דערפון איז פארשטאנדיק די שיטה פון דעם אלטן רבי'ן בנוגע צו די צוויי ענינים הנ"ל:

א) דער אלטער רבי נעמט אן דעם ביאור אין דעם וואס מ'איז מאכיל דעם פסח צו א קטן אע"פ שלא נמנה עליו, אז דאס איז דערפאר וואס דער ענין פון "חינוך מצוה" איז דוחה דעם איסור פון "לספות לו בידים",

ב) די שיטה פון דעם אלטן רבי'ן איז, אז דאס וואס דער קטן עסט פון דעם קרבן פסח, איז מערניט ווי אן ענין פון "חינוך מצוה" וואס איז מדרבנן, און ניט אז מדאורייתא איז דא דער ענין פון מינוי בנוגע צו א קטן.

און עפ"ז מוז מען זאגן, אז לויט דעם אלטן רבי'ן שיטה, איז די איינציקע הסברה אויף דעם וואס דער רמב"ם זאגט אז "קטן שהגדיל בין שני פסחים . . אם שחטו עליו בראשון פטור" איז - ווי דער ראגאטשאווער איז מבאר, אז ווייבאלד דער קטן האט געטאן די פעולה בפועל, ווערט די פעולה נמשך און די פועל'ס אויך אויף דעם זמן ווען ער ווערט מחוייב אין דערויף מה"ת, אז ווען עס קומט דער זמן פון פסח שני, איז ער דעדפון פטור, דערפאר וואס ער האט די פעולה וואס ער האט געטאן בפסח ראשון[168].

מה. כמדובר כמ"פ אז בזמן הגלות זיינען אידן קטנים בדעה, ווארום "אותותינו לא ראינו גו' ולא אתנו יודע עד מה"[169], עס פעלט אין דער הבנה והשגה אז מ'זאל זיין א "חכם הרואה את הנולד"[170], ווי דער אלטער רבי טייטשט אפ[171] אז א "חכם" אמיתי

- איז -

----

166) ס"ב. 167) ס"ח. 168) לשלימות הענין - ראה שיחת אחש"פ (סנ"ו ואילך), ושיחת מוצאי ש"פ שמיני. 169) תהלים עד, ט. 170) תמיד לב, א. 171) תניא פמ"ג (סא. ב).

<u>הנחת הת' בלתי מוגה</u>

איז דער וואס זעט ווי אלע ענינים שבעולם ווערן נתהוה בכל רגע ורגע מאין ואפס המוחלט ע"י דיבורו של הקב"ה.

וואב לע"ל וועט זיין דער "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"[172], וכמבואר בארוכה אין שער האמונה[173] אז לע"ל וועט מען זעהן "כי פי ה' דיבר" - דעם דבר ה' וואס געפינט זיך אין יעדער ענין שבעולם,

אבער דערווייילע איז נאך ניט געקומען די צייט פון "ונגלה כבוד ה' גו'" - דערפאר וואס עס פעלט נאך אין דעם ענין פון הבנה והשגה, ביז צו השגה אמיתית וואס דאס איז אזוי ווי ער איז רואה בעיניו ממש, ווי אזוי יעדער נברא איז נולד ונתהוה בכל רגע ורגע מאין ליש.

און דער ענין הגדלות ביי אידן וועט זיין ווען עס וועלן קומען ימות המשיח, ווארום משיח ילמד תורה את כל העם כולו[174], וואס דורך דעם ענין פון לימוד התורה ווערט מען דער אמת'ער גדול און דער אמת'ער שלם, כמבואר בכ"מ.

ויה"ד אז דער ענין החינוך וואס איז דא ביי אידן אין ימי הקטנוה (כללות ענין הגלות) - זאל זיין די הכנה קרובה צום קיום התומ"צ אין ימי הגדלות, בביאת משיח צדקנו,

[ווי עס שטייט אין ספרי[175] (און עס ווערט אראפגעבראכט בכ"מ[176]) אז די מצוות וואס מ'איז מקיים בזמן הזה זיינען אין אן אופן פון "הציבי לך ציונים"[177], אז מ'זאל זיין איינגע-וואוינט אין קיום המצווה, כדי אז מ'זאל זיי קענען מקיים זיין כשיבנה ביהמ"ק - דורך דעם חינוך וואס מ'באקומט אין משך זמן הגלות],

אע"פ אז אין דערויף פעלט נאך דער ענין השליכות, און עס פעלט נאך אין דעם ענין פון הידור - מפני כו"כ סיבות, און די סיבה העיקריה איז, דערפאר וואס די נשמה געפינט זיך אין א גוף וואס שטייט אין א מעמד וכצב פון "בירא עמיקתא", וויבאלד אז אזוי האט געוואלט דער אויבערשטער, וואס ער האט אונז געשיקט אין גלוה. און ער וועט אונז אדויסנעמען פון דעם גלוה, פון דעם מעמד וכצב פון קטנות צום מעמד ומצב פון גדלוה.

ובקרוב ממש זאל יעדערער כתנך זיין זיך, און כתנך זיין די אלע וואס געפינען זיך ארום אים, ווארום ס'איז דא די כ"ע מה"ה פון "ושננהם לבניך - אלו התלמידים", וואס

- בשעת -

----

172) ישעי' מ, ה. 173) פכ"ה. 174) לקו"ת צו יז, א. שער האמונה פנ"ו. 175) עה"פ עקב יא, יז. 176) פרש"י שם, יח. רמב"ן עה"פ אחרי יח, כה. ובכ"ב. 177) ל' הכתוב - ירמי' לא, כא.

הנחת הת' בלתי מוגה

בשעת ער קען לערנען מיט א צווייטן אידן וועלכע זאך עס זאל נאר זיין, אפי' "זוהבא ליסטרון"[178], ווערט יענער זיינער א תלמיד, ובמילא איז אויך אים רא דער חיוב פון "ושננתם לבניך - אלו התלמידים".

און דורך דער הנהגה באופן האמור, וועט מען נאכמער מזרז זיין דעם "מיר הן נגאלין", און עס וועט זיין דער "יבנה ביהמ"ק במקומו", בגאולה האמיתית והשלימה, "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים".

* * *

מו. דער ביאור אין פרש"י:

ווען רש"י טייטשט אפ "צוה ה' לעשות - כל שבעה הימים" (אז אין אלע זיבן טעג זאל מען טאן דאס וואס מ'האט געטאן אין דעם ערשטן טאג) - ווערט די שאלה: דער ערשטער טאג איז שוין דורכגעגאנגען, האט רש"י געדארפט זאגן "כל ששת הימים"?

אעפ"כ איז רש"י מדייק און שרייבט "כל שבעה הימים", דערפאר וואס דאס קומט בהמשך צום פריערדיקן פסוק "שבעה ימים ימלא את ידכם", וואס אויף דערויף שטייט "כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות" - זאגט רש"י "כל שבעה הימים", אז דאס גייט אויף די "שבעת ימים" וועגן וועלכע עס רעדט זיך אין דעם פריערדיקן פסוק.

רש"י איז זיך אבער ניט מסתפק מיט דעם פשט. ווארום אין פשש"מ איז נאך אלץ ניט גלאטיק:

וויבאלד אז דאס קומט בהמשך צום פסוק "שבעה ימים ימלא את ידכם", האט געדארפט שטיין "שבעת ימים ימלא את ידכם כאשר עשה ביום הזה" (אז פונקט ווי ס'איז געווען "ביום הזה" זאל אזוי זיין אין אלע "שבעה ימים") - צוליב וואס דארף מען איבער'חזר'ן נאכאמאל "צוה ה' לעשות"?

און דערפאר זוכט רש"י א צווייטן פירוש - "ורז"ל דרשו כו'", וואס דאס איז טאקע א דרש, ראם האט אבער א שייכות מיט פשוטם של כתובים.

מז. רש"י ברענגט אז "רז"ל דרשו לעשות זה מעשה פרה, לכפר זה מעשה יום הכפורים", ד.ה. אז אזוי ווי דער ענין פון "שבעת ימים ימלא את ידכם" איז אן ענין וואס איז געזאגט געווארן צו די כהנים, אהרן ובניו, אלס אן ענין של חינוך צו דער עבודה פון "לשרת בקודש" (ווי רש"י האט שוין דערמאנט פריער[179]), איז אזוי אויך בנוגע צו "לעשות - זה

- מעשה -

---

178) ראה ב"כ לג, א. 179) ראה פרש"י פרשתנו ח, כב.

<u>הנחת הת' בלתי מוגה</u>

מעשה פרה" און "לכפר - זה מעשה יום הכפורים", אז דאס דארף אויך געטאן ווערן דורך די כהנים, אהרן אדער בניו.

און דערנאך איז רש"י ממשיך אז דערפון לערנט מען אפ נאך אן ענין:

"וללמד שכהן גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים שבעת ימים, וכן הכהן השורף את הפרה", ד.ה. אז נוסף אויפן לימוד וואס די צוויי ענינים ("מעשה פרה" און "מעשה יום הכפורים") דארפן געטאן ווערן דורך די כהנים, לערנט מען אפ דערפון דעם ענין פון "פרישה שבעת ימים", אז אזוי ווי אין ימי המילואים איז געווען פרישה שבעה ימים, אזוי דארף אויך זיין בנוגע צו "מעשה פרה" און "מעשה יום הכפורים".

וואס וויבאלד אז אין דער פרשה פון ימי המילואים חזר'ט זיך איבער כמ"פ אז די אלע ענינים זיינען געטאן געווארן מיט אהרן ובניו ("קח את אהרן ואת בניו"[180], "ויז על אהרן ועל בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו"[181], וכיו"ב), איז פארשטאנדיק, אז פון "צוה ה' לעשות לכפר עליכם", לערנט מען אפ צוויי ענינים, וואס דארפן געטאן ווערן דורך אהרן און בניו - איין ענין דורך אהרן, און איין ענין דורך בניו,

[מ'קען ניט זאגן אז "לעשות לכפר עליכם" איז איין ענין, ווארום דעמולט קען דאס גיין אדער אויף אהרן, אדער אויף בניו - און אין דער פרשה פון ימי המילואים איז מודגש סיי אהרן און סיי בניו, מוז מען זאגן אז דאס זיינען צוויי ענינים, איין ענין דורך אהרן, און א צווייטער ענין דורך בניו].

און דאס איז וואס רש"י זאגט "לעשות זה מעשה פרה", וואס דאס ווערט געטאן ע"י בני אהרן, ניט קיין כה"ג, און "לכפר זה מעשה יום הכפורים", וואס דאס ווערט געטאן דורך אהרן, דער כהן גדול.

מח. לכאו' איז אבער ניט פארשטאנדיק:

עס זיינען דא נאך ענינים וואס דארפן געטאן ווערן דוקא דורך די כהנים, און אעפ"כ זאגט מען אז פון "לעשות לכפר עליכם" לערנט מען אפ אז "מעשה פרה" און "מעשה יום הכפורים" דארפן געטאן ווערן דורך די כהנים, און ניט אנדערע זאכן?

איז דער ביאור בזה - בנוגע צו די אנדערע ענינים וואס דארפן געטאן ווערן ע"י הכהנים, האט מען שוין געלערנט

- פריער -

----

180) פרשהנו שם, ב. 181) שם, ל.

הנחה הה' בלתי מוגה

פריער ("אם הכהן המשיח יחטא . . והקריב על חטאתו"[182], ועד"ז "אם כל עדת ישראל ישגו . . והביא הכהן המשיח גו'"[183], וכיו"ב) - מוז מען זאגן אז פון "לעשות לכפר עליכם" לערנט מען אפ בנוגע צו ענינים וואס ביז איצטער שטייט נאך ניט אז זיי דארפן געטאן ווערן ע"י כהנים.

פון וואנעט ווייסט מען אבער אז דאס איז "מעשה פרה" און "מעשה יום הכפורים" - איז דער בן חמש למקרא ווייסט טאקע ניט, אבער רש"י זאגט אים אז ווען ער וועט לערנען ווייטער, וועט ער וויסן אז דאס זיינען די צוויי ענינים פון "מעשה פרה" און "מעשה יום הכפורים".

ד.ה. אז פון פשטות הכתובים איז טאקע ניט מוכרח אז "לעשות לכפר עליכם" גייט אויף "מעשה פרה" און "מעשה יום הכפורים", אבער וויבאלד אז דאס זיינען די איינציקע ענינים וועגן וועלכע מ'ווייסט נאך ניט אז זיי דארפן געטאן ווערן ע"י כהנים, איז מוכרח פון פשטות המקרא אז "לעשות לכפר עליכם" גייט אויף "מעשה פרה" און "מעשה יום הכפורים",

משא"כ בנוגע צו די אנדערע ענינים וועגן וועלכע מ'ווייסט שוין פון די פריערדיקע פרשיות אז זיי דארפן געטאן ווערן ע"י כהנים - דארף מען ניט האבן קיין לימוד דערפון וואס ס'שטייט בא שבעת ימי המילואים "כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות", אז זיי דארפן געטאן ווערן ע"י כהנים.

מט. ווען דער בן חמש למקרא וועט לערנען פ' אחרי, וואס דארטן רעדט זיך וועגן עבודת יוהכ"פ, וועט ער זעהן אז בנוגע צו אלע עבודות פון יוהכ"פ, רעדט זיך דארטן וועגן אהרן, דער כהן גדול.

[אע"פ אז ס'איז דא די פלוגתת הפוסקים[184] בנוגע צו ענינים פון יוהכ"פ וואס זיינען אויך דא בכל השנה כולה, צי זיי דארפן אויך געטאן ווערן ע"י כה"ג דוקא, אדער אז זיי קענען געטאן ווערן אויך ע"י כהן הדיוט - איז אבער ניטא קיין הוכחה בנוגע צו שיטת רש"י ווי איז דער דין ע"פ פשוטם של כתובים, ועכ"פ ווען דער בן חמש למקרא לערנט וועגן די עבודות פון יוהכ"פ, לערנט ער אלץ וועגן דעם כה"ג].

ווען מ'קומט אבער צו פ' חקת, און מ'לערנט וועגן "מעשה פרה", זעט מען דאך אז ניט אלע ענינים ווערן געטאן דורך א כהן (ווי דערמאנט פריער אז ס'שטייט "ושחט אותה לפניו", "זר שוחט ואלעזר רואה", ועד"ז "ושרף את הפרה לעיניו") -

- בכילא -

---

182) ויקרא ד, ג. 183) שם, יג-טז. 184) ראה רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ב ובכס"מ שם. ועוד.

בכילא קען רש"י ניט זאגן "כהן העושה את הפרה", ווארום דעמולט וועט מען א טעות האבן און מיינען אז דער כהן דארף טאן אלע עבודות פון דער פרה (אזוי ווי "מעשה יום הכפורים") - און דערנאך וועט מען דאך לערנען אז שחיטת הפרה וכיו"ב ווערן ניט געטאן דורך א כהן.

נ. דער ביאור אין דעם וואס רש"י זאגט "כהן השורף את הפרה" - אע"פ אז (עס זיינען דא נאך עבודות אין דער פרה, ואדרבה:) שריפת הפרה איז ניט געטאן געווארן ע"י כהן, נאר "ושרף את הפרה לעיניו" - וועט זיין פארשטאנדיק בהקדים הביאור אין דעם וואס מ'איז מדגיש דעם ענין פון שריפה הפרה דוקא:

דער בן חמש למקרא האט שוין געלערנט אין א פריערדיקן פסוק פון דער פרשה[185] "הכהן המחטא אותה יאכלנה", און רש"י טייטשט אפ: "המחטא אותה - העובד עבודותי' שהיא נעשית חטאת על ידו", ד.ה. וויבאלד אז דורך אים ווערט דאס א "חטאה", ווערט ער אנגערופן "הכהן המחטא אותה", און דערפאר איז "יאכלנה".

ד.ה. אז דא רעדט זיך וועגן דעם ענין המיוחד וואס איז דא אין "חטאת" (ניט דער ענין פון שחיטה, תרומת הדשן וכיו"ב, וואס זיינען דא בכל הקרבנות), וואס דער ענין מיוחד מאכט דאס פאר א חטאת - און דערפאר שטייט דא דער לשון "המחטא", אויף צו מדגיש זיין אז דא רעדט זיך וועגן דעם ענין המיוחד וואס מאכט דאס פאר א חטאת - אן ענין של חיטוי, וואס דאס איז מכפר אויפן חטא.

ועד"ז איז פארשטאנדיק אז בא "מעשה פרה" איז אויך דא אן ענין מיוחד וואס איז ניטא אין אלע אנדערע קרבנות:

דער ענין השחיטה איז דא אין אלע קרבנות, ועד"ז נאך כמה ענינים וואס זיינען דא אין דער פרה, ביז אפי' שריפה הפרה, וואס מ'געפינט אויך אין אנדערע קרבנות:

דער ענין המיוחד אין פרה אדומה איז - דער הכליה צוליב וואס מ'מאכט איר - אז ס'זאל זיין דער אפר הפרה, וואס דעמולט וועט מען קענען נעמען דעם "עפר שריפה החטאה ונתנו עליו מים חיים אל כלי"[186] און מזה זיין אויף דעם וואס איז נטמא געווארן אין טומאת מה.

ד.ה. אז אלע ענינים וואס מ'טוט מיט דער פרה, איז דער תכלית דערפון - אז מ'זאל האבן דעם אפר הפרה, וואס דאס ווערט אויפגעטאן דורך שריפת הפרה.

- וואס -

---

185) פרשהנו ו, יט. 186) חקה יט, יז.

הנחה הה' בלתי מוגה

וואס דערפון איז פארשטאנדיק. אז אזוי ווי בנוגע צו חטאה זאגט מען "הכהן המחטא אותה", וויבאלד אז ער טוט אויף דעם ענין המיוחד פון דעם קרבן חטאה, איז עד"ז זאגט מען בנוגע צו דער פרה "השורף את הפרה", וויבאלד אז עיקר ענינה פון דער פרה איז - אז ס'זאל זיין דער אפר, און דאס ווערט אויפגעטאן דורך שריפת הפרה.

[ב'קען ניט זאגן דעם לשון פון עשי'ה האפר, ווארום עשי'ה האפר ווערט דורך דעם פייער, און דערפאר זאגט מען "השורף את הפרה"].

נא. עס איז אבער נאך אלץ ניט פארשטאנדיק:

דער אפר הפרה איז נאך אויך ניט דער תכלית פון "כעשה פרה" - דער תכלית איז, אז כ'זאל דערמיט מטהר זיין דעם טמא (ע"ד ווי דער תכלית פון קרבן חטאה איז - היטוי, כפרה זיין אויפן חטא). האט רש"י געדארפט זאגן א לשון פון טהרה (און ניט א לשון פון שריפה)?

איז דער ביאור בזה:

אין פ' חקת[187] זאגט רש"י וועגן דעם אפר הפרה אז "לשלשה חלקים מחלקת. א' נתן בהר המשחה וא' מתחלק לכל המשמרות וא' נתן בחיל. זה של משמרות הי' חוץ לעזרה ליטול ממנו בני העיירות וכל הצריכין להטהר. וזה שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה. וזה שבחיל נתון למשמרת . . שנאמר[188] והיתה לעדת בנ"י למשמרת".

וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז רש"י קען ניט זאגן דעם לשון פון טהרה (אז דאס איז דער תכלית פון דעם אפר הפרה), ווארום ס'איז דא א חלק פון אפר הפרה וואס עניינו איז "למשמרת"; ולאידך. קען רש"י ניט זאגן דעם לשון פון "משמרת", ווארום ס'איז דא א טייל פון אפר הפרה וואס עניינו איז "להטהר".

דארף רש"י זאגן א לשון וואס זאל כולל זיין אלע ענינים צוליב וועלכע כ'האט געמאכט דעם גאנצן "מעשה פרה" - און דערפאר זאגט רש"י "השורף את הפרה", וואס דאס איז כולל אלע ענינים, סיי דעם ענין פון "להטהר", סיי דעם ענין וואס "כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה", און סיי דעם ענין פון "למשמרת".

ד.ה. אז ע"ד ווי דאס איז בנוגע צום קרבן עולה, וואס אין אים זיינען דא כו"כ עבודות: שחיטה, קבלת הדם, זריקה

- וכו' -

---

187) שם, ט. 188) שם.

הנחת הת' בלתי מוגה

וכו׳, אבער אעפ"כ ווערט ער אנגערופן "עולה", וויבאלד אז עיקר ענינו איז "היא העולה על מוקדה על המזבח"[189], ועד"ז בנוגע צו "שלמים", וואס עיקר ענינם איז "שמטילים שלום בעולם"[190], וכיו"ב בשאר הקרבנות -

איז עד"ז אויך בנוגע צו דער פרה אדומה - אז די נקודה העיקרית וואס איז כולל אלע ענינים שבה, איז - דער ענין פון שריפת הפרה.

נב. עפ"ז וועט מען פארשטיין דאס וואס רש"י זאגט "הכהן השורף את הפרה":

אע"פ אז שריפת הפרה בפועל איז ניט געווען דורך דעם כהן (ווי ס׳שטייט "ושרף את הפרה לעיניו"), ווערט ער אבער אנגערופן "הכהן השורף את הפרה" - ווארום:

ביים ציווי אויף דעם ענין פון פרה אדומה שטייט: "ויקחו אליך פרה אדומה . . ונתתם אותה אל אלעזר הכהן וגו׳"[191], און ווי רש"י ברענגט אראפ אז "מצותה בסגן".

וואס דארף אלעזר טאן מיט דער פרה - ער דארף זעהן אז אלע ענינים זאלן זיך אפטאן בשלימות, ביז וואנעט אז ס׳זאל ווערן דער אפר הפרה.

און וויבאלד אז די נקודה העיקרית פון דער פרה איז דער ענין פון שריפת הפרה (כדי ס׳זאל זיין דער אפר הפרה) - ווערט ער אנגערופן "הכהן השורף אה הפרה", וויבאלד אז אויף אים ליגט די מצוה זעהן אז ס׳זאל זיך אפטאן בשלימות.

און דערפאר איז נאך דערויף וואס רש"י טייטשט אפ "לעשות זה מעשה פרה", וואס דערפון ווייסט מען שוין אז דאס גייט אויף די עשי׳ המיוחדת וואס איז דא אין דער פרה אדומה - איז רש"י מוסיף ביאור בזה, און זאגט "הכהן השורף את הפרה", וויבאלד אז דאס איז דער ענין המיוחד און די נקודה העיקרית פון "מעשה הפרה" (ע"ד ווי די נקודה העיקרית פון קרבן חטאת איז - "הכהן המחטא אותה").

נג. האמור לעיל אז דער ענין העיקרי אין פרה אדומה איז דער ענין פון אפר הפרה, וואס דאס ווערט אויפגעטאן דורך שריפת הפרה - איז מודגש במיוחד לויט ווי דער ענין פון פרה אדומה ווערט נתבאר אין פנימיות התורה:

ס׳איז מבואר אין לקו"ת (אין די דרושים פון פרה אדומה,

- אין -

---

189) ריש פרשתנו. 190) פרש"י עה"פ ויקרא ג, א.
191) חקת שם, ב-ג.

הנחת הת׳ בלתי מוגה

אין פ׳ חקת[192]) אז דער ענין פון פרה אדומה איז, אז מ׳איז מבטל די ישות פון זיין גאנצע מציאות, ביז וואנעט אז עס בלייבט מערניט ווי דער אפר - וואס דאס ווערט אויפגעטאן דורך דעם ענין פון שריפת הפרה.

וואס אין עבודה רוחנית, דארף דאס יעדערער טאן בנוגע לעצמו, וואס דעמולט ווערט ער דער "כהן השורף את הפרה", ביז וואנעט אז פון דער פרה אדומה בלייבט נאר דער ענין הטוב שבזה - דער אפר הפרה. כמבואר אין די דרושים הנ"ל.

נד. בנוגע צו דער הערה אויפן זהר - וואס מ׳קען דערפון אפלערנען בנוגע לזכן הזה - זעט מען דא א דבר פלא:

עס רעדט זיך דארטן וועגן מלך פרס, וואס ענינו איז פארבונדן מיט דינים און גבורוה (ווי ער איז מבאר אין דער הערה אין אותיוה פון קבלה),

און אין דערויף איז געווען פארכישט "הכיינאי" - וואס ווי אזוי קומט אזא ענין למטה, ביז אין גקה"ט - איז דאס פארבונדן דערמיט וואס דער ענין איז דא אין קדושה בדקוה דדקות עכ"פ, און מצד דערויף וואס "נשתלשלו מהן"[193], לאחרי פרסאוה, מסכים, הפסקים און צמצומים, קומט ארויס פון "הכיינאי" (בלשון התרגום[194]) - דער נאמען ווי ער ווערט אנגערופן בפי עמי הארץ.

און אויף דערויף זאגט מען אז פנימיות ענינו איז - אז ס׳זאל זיין דער ענין פון "והיו מלכים אומניך".

נה. והביאור בזה:

ס׳איז מבואר אין דער הערה, אז בשעה דער גארטל געפינט זיך לכעלה ממקומו, "למעלה מאצילי ידיו", קומט דערפון ארויס דער ענין פון "דינא קשיא", וואס דאס איז פארבונדן דערמיט וואס דארטן איז דער "מקום זיעה" (און מ׳זאגט אויף דערויף "לא יחגרו ביזע"), וואס "זיעה הוא מצד הוקף הגבורוה והדינים שמהם יוצא זיעה . . וכן מזיעהן של היות יוצא נהר דינור[195] שהוא גבורות תקיפות"[196].

און ווי עס ברענגט זיך אין חסידות[197] אז ווען א מענטש ווערט אויפגערעגט אויף דעם וואס ס׳איז דא אן ענין וואס איז ניט ע"פ תומ"צ, און די אויפגערעגקייט איז אן אמת׳ע -

- הויבט -

----

192) נו, ג ואילך. 193) ל׳ התניא רפ"ג. 194) ראה ה"א עה"פ תצוה כח, ד. ועוד. 195) חגיגה יג, סע"ב. 196) לקוטי לוי"צ שם ע׳ רלו. 197) לקו"ת במדבר יא, ב. ועוד.

<u>הנחה הת׳ בלתי מוגה</u>

הויבט ער אן שוויצן פון אויפגערעגקייט, וואס דערפון זעט מען אז דער ענין פון זיעה איז פארבונדן מיט גבורות און דינים.

און דעמולט וואלט דערפון ארויסגעקוקט אין וועלט דער ענין פון גבורות און דינים - וואס מצד דעם ענין פון גבורה איז דאס אין אן אופן פון "בלי ויתור כלל", אינגאנצן אן ענין של גבורות.

מ׳וויל דאך אבער אז ס׳זאל זיין דער ענין פון חסד ורחמים, און ניט דער ענין פון גבורה, אפי׳ ניט גבורה דקדושה, אדער (בלשון וואס איז פארבונדן מיט פסח) מיצרים וגבולים דקדושה, נאר מ׳וויל אז ס׳זאל זיין דער ענין פון חסד ודחמים, אין אן אופן שלמעלה ממדידה והגבלה -

קומט "אמימד" - וואס "אמימר הוא בחי׳ חסד כשמו אמימר שאמירה הוא לשון רכה"[198] - און איז מבאר, אז דאס וואס דער ניט-איד האט געטאן (דאס וואס "הוה מדלי לי המיינאי ותיתיי׳ ניהלי׳") איז פארבונדן מיט דעם ענין פון "והיו מלכים אומניך".

נו. כמדובר כמ"פ וואס עס שטייט אין זהר[199] אז די סיפורים פון תורה (פון ש"ס) זיינען אן ענין של תורה והוראה, און אין דערויף איז דא א לימוד אין עבודת ה׳ - איז עד"ז אויך בנדו"ד:

עבודת ה׳ דארף ניט זיין אין אן אופן של גבורות - ער רעכנט אויס אז ער טוט עד כדי כך און ווייטער שטייט אים ניט אן, דערפאר וואס ער איז א "זקן ואינו לפי כבודו"[200] וכיו"ב, נאר די עבודה דארף זיין אין אן אופן פון חסד ורחמים.

וואס מצד דעם ענין פון רחמים איז דער חסד אין אן אופן וואס איז בלי מדידה והגבלה - ביז כמדובר כמ"פ בנוגע צום מארז"ל[201] "מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו", אז דערפון גופא איז די הוכחה אויף וויפל מ׳דארף אויף אים רחמנות האבן, ד.ה. אז עס דארף זיין דער ענין פון חסד ורחמים בלי מדידה והגבלה.

און דער אופן העבודה פועל׳ט אז פון דעם ענין פון "המיינאי" ווי דאס איז אין וועלט, זאל ווערן דער ענין פון "המיינאי" אין ארמית, ביז ווי "המיינאי" שטייט אין תורה,

- אז -

----

198) לקוטי לוי"צ שם ס"ע רמז. 199) ה"ג נג, ב. וראה גם שם קנב, א. 200) ראה ב"מ ל, א. 201) ברכות לג, א.

אי דערפון ווערט א לימוד אין נגלה דתורה, און אין נסתר [illegible] פנימיות התורה.

בז. אין דערויף איז דא נאך אן ענין וואס איז פארבונדן מיט עבודת ה׳:

ס׳איז מבואר אין שו"ע[202] אז מ׳דארף אנטאן א גארטל צום דאוונען דערפאר וואס ס׳שטייט[203] "הכון לקראת אלקיך ישראל", ווי די גמרא זאגט אין שבת[204], און ווי עס ווערט אראפגעבראכט אין ספרי מוסר און ספרי חסידות.

און עס ברענגט זיך אראפ אין ספרי מוסר, אז דער ענין פון א גארטל איז - אויף מחלק זיין צווישן דעם "פלגא דלעילא" מיטן "פלגא דלתתא", וואס אין "פלגא דלעילא" געפינען זיך די איידעלע אברים, דער לב, אברי הנשימה, ועאכו"כ די ענינים שבראש. משא"כ אין "פלגא דלתתא", וואס דארטן געפינען זיך די אברי העיכול, ביז צו די אברים דורך וועלכע מ׳ווערט באפרייט פון פסולה וכיו"ב - און דערפאר דארף מען האבן דעם גארטל, אויף צו מחלק זיין צווישן דעם "פלגא דלעילא" מיטן "פלגא דלתתא".

וכידוע דער סיפור (ע"ד דער סיפור הגמרא אין זבחים) אז אמאל האט מען געזעהן איינעם וואס האט געטראגן דעם גארטל צו הויך. האט מען אים געזאגט ער זאל אראפלאזן דעם גארטל נידעריקער - וואס די הסברה אין דערויף איז, אז בשעת דער גארטל איז נידעריקער, קומט צו אין דעם "פלגא דלעילא", און עס ווערט ווייניקער דער "פלגא דלתתא".

און מ׳פלעגט אמאל זאגן בדרך רמז, בנוגע צו בני ישמעאל וואס זיי טראגן דעם גארטל אויפן קאפ - אז אזוי ווי זיי האבן ניט געוואלט אנעמען די תורה, דערפאר וואס זיי קענען ניט מקיים זיין דעם ציווי פון "לא תנאף"[205], איז ווייבאלד אז בא זיי קען ניט זיין א הגבלה אין דעם ענין פון "לא תנאף" וואס איז פארבונדן מיטן "פלגא דלתתא", טראגן זיי דעם גארטל אויפן קאפ, ד.ה. אז בא זיי איז ניט "פלגא דלתתא", נאר די קאפ גייט אויך אריין אין דעם חלק וואס איז "לתתא".

°

בח. אין קדושה איז אויך דא דער ענין פון א גארטל על הראש - וואס דאס איז דער ענין פון "מצנפת", וואס די מצנפת איז (ניט געווען אזוי ווי א יארמולקע, נאר ס׳איז) געווען שש

- עשרה -

---

202) או"ח סצ"א ס"ב. שו"ע אדה"ז שם. 203) עמוס ד, יב. 204) י, א. 205) יתרו כ, יג.

הנחה הת׳ בלתי מוגה

עשרה אמות, בדוגמת האבנט וואס ער איז געווען ל"ב אמה, און כ׳איז געווען אין אן אופן פון "כרך על גבי כרך"[206].

ד.ה. אז צווישן די בגדי כהונה זיינען געווען צוויי לבושים בדוגמא פון א גארטל: דער אבנט, און די מצנפת (פון דעם כה"ג), וואס דאס איז א העכערער גארטל.

און מצד דערויף וואס "נשתלשלו מהן", איז דא דער ענין וואס מ׳טוט אן א גארטל, דערפאר וואס ס׳דארף זיין דער ענין פון "הכון לקראת אלקיך ישראל" - אבער בנוגע צו "מצנפת", איז ניט יעדערער זוכה דערצו, ווארום דאס איז פארבונדן מיט כהונה גדולה.

וואס אע"פ אז אידן זיינען "ממלכת כהנים", און ער טייטשט אפ אין בעה"ט[207] אז דאס מיינט "כהנים גדולים" - אעפ"כ, אין פשש"מ איז "ממלכת כהנים" א כהן סתם (ניט קיין כהן גדול).

און דאס איז דער אויספיר פון דעם סיפור אין גמרא, אז ווען דער מלך האט אים אראפגעלאזט דעם גארטל, האט ער אים געזאגט "ממלכת כהנים וגוי קדוש כתיב בכו".

ד.ה. אז דער "המיינאי" ווערט א לבוש וואס איז "לכבוד ולתפארת"[208], און עס באווייזט אז ער געהערט צו "ממלכת כהנים", דורך דערויף וואס ער איז א "גוי קדוש";

ער דארף טאקע האבן דעם ענין פון "פלגא דלתתא", ווארום עס דארף זיין דער ענין פון אכילה ושתי׳, דארף מען האבן די אברים דורך וועלכע מ׳ווערט באפרייט פון פסולת (וויבאלד אז ס׳איז ניט ווי ס׳איז געווען ביים "מן"[209]), ביז ווי עס שטייט אין זהר[210] אז "לא תנאף .. פסקא טעמא .. אי לאו דפסקא טעמא אסיר אפילו לאולדה .. ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי", עס דארף זיין דער ענין פון יחוד איש ואשתו, כדי ס׳זאל זיין קיום העולם, "לשבת יצרה"[211] -

אבער דאס גופא וואס ער ווייסט אז דאס איז "פלגא דלתתא" (ס׳איז א נידעריקע זאך), פועל׳ט ביי אים אז דאס ווערט תחת ממשלת ושליטה פון דעם "פלגא דלעילא", ובדרך ממילא ווערט ביי אים דער ענין פון "כל מעשיך יהיו לשם שמים", און "בכל דרכיך דעהו".

משא"כ בנוגע צו בני ישמעאל, וואס בא זיי איז ניטא

- דער -

---

206) רמב"ם הל׳ כלי המקדש פ"ח הי"ט. 207) עה"פ. 208) תצוה שם, ב. 209) ראה יומא עה, ב. ובפרש"י שם ד"ה נבלע. פרש"י עה"פ חקת כא, ה. לקו"ת עקב יז, א. 210) ח"ב צג, ב. 211) ישעי׳ מה, יח.

דער ענין פון א גארטל, נאך בא זיי איז דא א לבוש על הראש (וואס ווערט אנגערופן "תרבוש"). בדוגמה האבנט וואס איז געווען אין אן אופן פון כורך כרך על גבי כרך - און דאס איז על הראש, וואס זייער קאפ קען ניט נעמען דעם ענין פון תורה (דערפאר וואס זיי קענען ניט מקיים זיין דעם ענין פון "לא תנאף"), געפינט זיך זייער קאפ אין דעם "(פלגא ר)להחא".

נט. ובנוגע לענייננו:

מ'זוכט דאך רמזים אין יעדן ענין, און רמזים לטובה, ובפרט ע"פ המבואר[212] אז כללות ענין הגלות איז אין אן אופן פון "היינו כחולמים"[213], און בנוגע צו א חלום זאגט מען דאך אז "הכל הולך אחר הפתרון"[214] -

איז מען פותר דעם חלום מיוסד אויף דעם סיפור הגמרא וואס ווערט געבראכט אין זהר - וואס דארטן ווערט דערציילט וועגן מלך פרס, און מ'זאגט אז ענינו איז געווען, זעהן אז דער "המיינאי" פון א אידן זאל זיין אין אן אופן אז דורך דעם וועט ביים אידן צוקומען אין זיין קשר און פארבונד מיט "ממלכה כהנים", ביז אין אן אופן וואס מ'זעט דאס בגלוי, ע"ד ווי ס'איז געווען דארטן, אז ער האט אים אויפגעהויבן דעם גארטל אז ער זאל זיין במקומו, וואס דורך דערויף איז ביים אמורא צוגעקומען אין דעם ענין פון "לכבוד ולתפארת" כפשוטו.

און דערפון (ווי דער ענין שטייט אין תורה) קומט דאס אראפ אין כללות העולם, ווי ס'איז מבואר אין לקו"ת[215] אז כללות סדר ההשתלשלות ווערט אנגערופן בשם "פרס", מלשון "פרוסה", ד.ה. אז ס'איז ניט דער עיקר הענין, מערניט ווי אן אמצעי און א מיטל דורך וועלכן מ'קומט צו צום תכלית הענין,

[ע"ד ווי די עבודה פון תומ"צ "על מנת לקבל פרס"[216] איז ניט תכלית השלימות אין קיום התומ"צ, ס'איז מערניט ווי אן אמצעי דורך וועלכן מ'קומט צו דער עבודה פון תומ"צ אין אן אופן פון "שלא על מנת לקבל פרס", וכמרז"ל[217] "מתוך שלא לשמה בא לשמה", אז דורך דער עבודה פון "שלא לשמה", "על מנה לקבל פרס", קומט מען צו צום אופן העבודה פון "לשמה", "שלא על מנת לקבל פרס"],

און דערנאך קומט דאס אראפ אין סדר השתלשלות גופא -

- אין -

----

212) תו"א וישב כח, ג ואילך. ועוד. 213) תהלים קכו, א. וראה תענית כג. א. 214) ב"ר פפ"ט, ח. 215) תזריע כ, ב. שה"ש יז, א. 216) אבות פ"א מ"ג. 217) פסחים נ, ב.

הנחה הת' בלתי מוגה

אין דעם ענין פון פרס ומדי, כמבואר אין תו"א[218] ווי די ענינים זיינען ברוחניות.

וואס בשעת די ענינים שטייען אין תורה, איז דאס גאר אן אנדער ענין - ס'איז אן ענין פון ליכטיקייט,

וע"ד ווי מ'געפינט אין דער הפטרה פון פ' צו, אז ס'זיינען דא פסוקים וואס מדלגין בינהיים, דערפאר וואס דארטן שטייען ענינים בלתי רצויים, און דערנאך קומט דאס אראפ אין אויך העולם (צום שומע), און מ'טייטשט דאס לויט ווי דאס איז אין פשש"מ, און דערנאך ווערט דער "נשתלשלו מהן" - איז אבער דא ווי דער ענין שטייט אין תורה, וואס דארטן איז דאס גאר אנדערש.

ובדוגמת הסיפור וואס כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האט דערציילט[219] וועגן דעם מיטעלן רבי'ן, אז אזוי איז דער אלטער רבי געווען דער קורא בהורה, ס'איז אבער געווען אמאל וועז דער אלטער רבי איז ניט געווען אין דעם זעלבן ארט וואו דער מיטעלער רבי איז געווען, און דער מיטעלער רבי האט געהערט די תוכחה (פון פ' כי תבוא) פון א צווייטן, איז ער דערפון געווארן ניט געזונט אין בריאות גשמיה כפשוטה,

האט מען ביי אים געפרעגט: היתכן, ער הערט דאך די קריאה מידי שנה בשנה? - האט דער מיטעלער רבי געענטפערט: אז דער טאטע לייענט איז גאר אנדערש!

וואס דערפון איז פארשטאנדיק, אז בשעת מ'איז מעלה די ענינים פון וועלט למקורם ושרשם ווי זיי שטייען אין תורה - זיינען זיי באופן אחר לגמרי.

ס. וכן יהי' לנו - אז אלע ענינים זאלן נפהר ווערן לטוב, ביז אין אן אופן פון "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה"[220], וואס דאס איז פון די פסוקים וואס מ'זאגט ביי "הטבה חלום"[221].

און ניט קוקנדיק אויף דערויף וואס ס'זיינען דא אין דערויף פירושים און רמזים וכו' - זאל זיין דער ענין פון "והיו מלכים אומניך" כפשוטו של ענין, אז זיי וועלן זיך פארנעמען מיט יעדער אידן, אלס יחיד און א פרט, און זעהן אז ער זאל אויסזעהן שענער און אים זאל זיין בעסער, ביז אז ער זאל זיין כתאים להכליהו ולשלימותו וואס איז געזאגט געווארן אויף אים - "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים",

- כן -

---

218) קיח, ב. 219) היום יום ע' פח. 220) תצא כג, ו. 221) ברכות נה, ב.

כן תהי' לנו. לממה כעשרה טפחים, כפשוטם של ענינים.

סא. און דאס דאל זיין די הכנה קרובה צום "אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד"[222]. בגאולה האמיתית והשלימה, וואס "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל",

וואס דעמולט וועט מען בדרך ממילא זיין בחגה"פ אין ירושלים הבנוי', אין ירושלים עיה"ק בשלימותה ובאחדותה, "עיר שחוברה לה יחדיו"[223],

און דארטן וועט זיין דער "קהל גדול ישובו הנה"[224], און ווי געבראכט אין בדיוו[225] אז בשעת הקרבת קרבן פסח האבן אלע אידן געדארפט זיין (מ'האט נים געקענט יוצא זיין דורך א שליח), און מ'האט אליין געדארפט עסן פון דעם קרבן פסח.

און מ'וועט עסן דעם קרבן פסח מתוך חירות, און אין אן אופן פון "למשחה" - "לגדולה"[226], וואס דערפאר דארף דאס זיין אכילת צלי דוקא[227],

און די חירות איז מען ממשיך אויף כל עניני הפסה, ביז אויך אין די לעצטע טעג פון גלוה - אז ס'זאל זיין אזא חירות וואס "הורה אמה" זאגט אז דאס איז חירות.

וכאמור לעיל אז וויבאלד "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", וועט בדרך ממילא זיין דער "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים", אין אן אופן פון "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותנו", צוזאמען מיט בניו ובנותיו הקטנים, און ווי געערעדט פריער אז מ'גיט דעם קרבן פסח אפי' צו קטנים (באר פיצלאך קינדער) וואס בא זיי איז דאס אין אן אופן פון "שלא בדעהן" (זיי זיינען נאך נים שייך צו דעם ענין פון דעת (באיזה אופן שיהי')) - וועט דער ענין פון אתהפכא, אז זיי עסן אויך "מן הזבחים ומן הפסחים".

און "קהל גדול ישובו הנה", ע"י משיח צדקנו, וכפס"ד הרמב"ם - אין אן אופן אז "מיד הן נגאלין".

צוה לנגן ניגון הכנה. ניגון אדה"ז (בבא הרביעיה פ"א). ניע זשוריצי חלאפצי.

* * *

סב. אזוי ווי ס'איז דא דער ענין אז פריער איז מען מצוה - און -

---

222) צפני' ג, ט. 223) תהלים קכב, ג. 224) ירמי' לא, ח. 225) דעש"ק, שבת הגדול ש.ז. 226) ספרי ופרש"י עה"פ קרח יח, ח. זבחים צא, א. 227) זבחים שם.

הנחה הת' בלתי מוגה

און דערנאך "חוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה"[228] - דערמאנט מען און מען איז מזרז נאכאמאל בשעת מעשה וועגן כללות המבצעים, אנהויבנדיק פון די מבצעים וואס זיינען פארבונדן מיט פסח - ובפרט לויט ווי רש"י ברענגט אראפ אין תחלת הסדרה, אז "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס" - וואס בנדו"ד גיט מען דאך די געלט פון קופת הקהל, ס'איז אבער דא דער ענין פון חסרון זמן וכיו"ב.

און דערפאר איז מען מזרז אז מ'זאל טאן אין דערויף ביתר שאת וביתר עוז, און מתוך שמחה וטוב לבב, וואס דעמולט וועט דאס זיין בזריזות המתאימה, און עס דארף דאך זיין דער ענין הזריזות, אין אן אופן פון "חפזון", וויבאלד אז מ'געפינט זיך נאך אין גלות, און מ'האלט פאר דעם "בשובה ונחת תושעון" וואס וועט זיין אין רגע הגאולה.

און היילן זיך אין דעם "אחישנה"[229] לקראת משיח צדקנו, וואס צוליב דערויף דארף מען האבן די גאולה פון יעדער אידן, פון קליין ביז גרויס, ביז צו בניו ובנותיו הקטנים, סיי בידיעה און סיי בפשטות.

וואס דערפאר דארף מען מוסיף זיין אין די מבצעים וואס זיינען פארבונדן מיט "מבצע פסח", מיט אלע פרטים שבזה, און מוסיף זיין אין כללות המבצעים: "מבצע חינוך", "מבצע אהבת ישראל", "מבצע תורה", "מבצע תפילין", "מבצע מזוזה", "מבצע צדקה", "מבצע בית מלא ספרים - יבנה וחכמי'",

ובפרט "מבצע נרות שבת קודש", כולל אויך נרות יו"ט, וואס דאס איז פארבונדן מיט ברכת "שהחינו" (עכ"פ אין די ימים הראשונים), ועד"ז "מבצע כשרות האכו"ש", כולל אויך כשרות הכלים והאכו"ש אין ימי הפסח, וואס דאס איז דאך דורש א זהירות מיוחדה, ועד"ז דער ענין פון טהרת המשפחה.

און דאס זאל נאכמער צוהיילן דעם "מבצע הכי גדול", וואס דאס טוט דער "גדול" האמיתי, דער אויבערשטער - דער "מבצע" פון גאולה האמיתית והשלימה,

וואס דאס וועט זיין לאחרי ההקדמה פון דעם "נס גדול" - אז "כהרף עין"[230], און אן קיינע ענינים בלתי רצויים, ואדרבה, מתוך הרחבה ומתוך שמחה וטוב לבב, זאל זיין דער ענין פון "לכל בנ"י הי' אור במושבותם"[231], נאך זייענדיק "במושבותם", אין ארצות הגלות כפשוטו, און אין דעם מעמד ומצב פון גלות ווי דאס איז אין ארץ הקודש.

- און -

----

228) פרש"י עה"פ יהרו יט, כד. 229) ישעי' ס, כב. וראה סנהדרין צח, א. 230) מכילתא ופרש"י עה"פ בא יב, כא. 231) בא י, כג.

און ס'זאל זיין גלייך דער ענין פון אתהפכא חשוכא לנהורא וממרירו למיתקא, נאך אין די לעצטע טעג פון גלות, און ווי געזעדט פריער אז ס'זאל זיין דער ענין פון "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך".

און טאנצן אויף מקבל זיין פני משיח צדקנו, און צוזאמען מיט אים מקריב זיין דעם קרבן פסח אין ערב פסח, נאך דעם ענין הביקור שלפנ"ז,

[וואס אע"פ אז דער ענין פון "מקחו בעשור", ד' ימים קודם הקרבת הפסח, איז דא מערניט ווי בא פסח מצרים - דארף אבער זיין דער ענין הביקור בא דעם וואס מ'קויפט דעם שה (אויף צו מאכן פון אים א קרבן פסח)],

זאל דער ענין הביקור אויך זיין אין א מעמד ומצב פון גאולה כפשוטה, "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים", ומתוך שמחה וטוב לבב.

צוה לנגן ממצרים גאלתנו. הושיעה את עמך.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניעט ניקאווא.

אח"כ אמר: די וואס דארפן מאכן א ברכה אחרונה, וועלן מסתמא מאכן א ברכה אחרונה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ממצרים גאלתנו.

*   *

*

הנחת הת' בלתי מוגה

י״א ניסן ה׳תשל״ט

דער אויבערשטער זאל בענטשן יעדערן וכל בני ביתו וכל השייך אליו, בברכתו של הקב״ה, וואס תוספתו מרובה על העיקר*, בטוב הנראה והנגלה, בכל המצטרך בגשמיות וברוחניות, ובגשמיות וברוחניות גם יחד,

און — בחג הפסח כשר ושמח.

---

*) ב״ר פס״א, ד. ועוד. — ויראה באריכה שיחת ש״פ וישלח התשכ״ט — נדפסה בלקו״ש ח״ה ע׳ 422 ואילך, ובקונטרס בפ״ע — ברוקלין, תשל״ט.